

XIII Jornades d'Innovació a l'Etapa d'Educació Infantil

Quan l'acompanyament es basa
en el respecte

Organització de les XIII Jornades: Equip ICE Infantil 0-6

Rosa Gil (coordinadora de l'edició)

Les escultures de la portada han estat realitzades per nens i nenes d'Ed. Infantil de l'Escola el Puig.

© de la present edició: Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona
ISBN 978-84-945918-3-9

30 de novembre del 2017

- Introducció [pàg.6](#)
- Capítol 1. Presentació i programa de les XIII Jornades d'Innovació a l'Etapa d'Educació Infantil [pàg.8](#)
- Capítol 2. Conferència inaugural [pàg.12](#)
- Capítol 3.El respecte a l'educació des de la perspectiva de Rebeca Wild..... [pàg.16](#)
 - 3.1. Escola El Martinet [pàg.16](#)
 - 3.2. Escola Lliure..... [pàg.21](#)
 - 3.3.Escola Ítaca..... [pàg.24](#)
- Capítol 4. Els espais d'experiències de la jornada [pàg.29](#)
 - 4.1. El respecte a l'infant [pàg.29](#)
 - 4.1.1. Escola bressol Céspedes [pàg.30](#)
 - 4.1.2. Escola El Martinet..... [pàg.33](#)
 - 4.2. El respecte al temps d'acollida..... [pàg.35](#)
 - 4.2.1. El respeto a los tiempos de acogida de los niños y las niñas [pàg.35](#)
 - 4.2.2. El temps d'acollida a l'escola Estel-Guinardó..... [pàg.36](#)
 - 4.2.3. Crònica del taller “El respecte pel temps d'acollida”..... [pàg.38](#)
 - 4.3. El respecte a les famílies [pàg.44](#)
 - 4.3.1. L'EBM Dolors Canals..... [pàg.44](#)
 - 4.3.2. L'escola EL PUIG d'Esparraguera..... [pàg.45](#)
 - 4.3.3. El treball de grup al taller..... [pàg.46](#)
 - 4.4. El respecte entre l'equip de professionals Presentació [pàg.47](#)
 - 4.4.1 El respecte entre l'equip de professionals. Desenvolupament del taller..... [pàg.48](#)
 - 4.4.1.1. La benvinguda
 - 4.4.1.2. L'experiència de l'EMB Tramvia Blau
 - 4.4.1.3. L'experiència de l'escola Congrés Indians
 - 4.4.1.4.Torn obert de paraules
 - 4.4.1.5. Dinàmica de tancament
 - 4.5. El respecte a les noves iniciatives familiars i professionals..... [pàg.53](#)
 - 4.5.1. Presentació del taller..... [pàg.53](#)
 - 4.5.2. La Caseta..... [pàg.57](#)
 - 4.5.3. El Roure..... [pàg.59](#)
 - 4.6. El respecte a la Natura [pàg.61](#)
 - 4.6.1. Presentació del taller..... [pàg.61](#)
 - 4.6.2. A L'Escola del Bosc aprendre és tota una experiència..... [pàg.62](#)
 - 4.6.3. L'escola al bosc a la Vall de Néspola [pàg.63](#)
 - 4.7. El respecte als ritmes d'aprenentatge dels infants..... [pàg.65](#)
 - 4.7.1. Presentació del taller, un treball conjunt entre l'escola bressol municipal Londres i l'escola Els Encants..... [pàg.65](#)
 - 4.7.2. Criteris per atendre la diversitat que cal tenir en compte [pàg.65](#)
 - 4.7.3. Resum del desenvolupament del taller..... [pàg.71](#)

- 4.8. El respecte al procés d'aprenentatge del llenguatge escrit..... [pàg.73](#)
 - 4.8.1. EBM Can Caralleu: maneres d'explicar, sentir, viure, expressar, un llibre a l'escola bressol..... [pàg.73](#)
 - 4.8.2. L'Escola Fluvià..... [pàg.74](#)
 - 4.8.3. Resum del desenvolupament del taller [pàg.76](#)
- Capítol 5. Converses de sobretaula [pàg.78](#)
 - 5.A- Sobretaula amb Carme Thió: “El respecte als infants”..... [pàg.78](#)
 - 5.B- Sobretaula amb Xavier Gimeno: “El respecte a les persones que integren els equips”..... [pàg.81](#)
 - 5.C- Sobretaula amb Jaume Funes: “Com acompanyar el respecte a les diferències socials i a l'equitat educativa” [pàg.83](#)
 - 5.D- Sobretaula amb Rita Camps Marsal sobre “El respecte a la diversitat de les famílies”..... [pàg.87](#)
 - 5.E- Sobretaula amb Carme Cols i Pitu Fernández: “El respecte per la natura: fascinació i contradiccions”..... [pàg.90](#)
 - 5.F- Sobretaula amb Teresa Godall: “El respecte a la quotidianitat dels infants”..... [pàg.92](#)
 - 5.G- Sobretaula amb Joan Domènech: “Què vol dir respectar els temps dels infants? Significats i praxis”..... [pàg.95](#)
 - 5.H- Sobretaula amb Natxo Tarrés: “El respecte a la llibertat d'escollir i altres iniciatives educatives”..... [pàg.98](#)
- Capítol 6. Celebració del 25è aniversari [pàg.100](#)
- Capítol 7. Acte de Cloenda [pàg.102](#)

Introducció

Quan l'acompanyament es basa en el respecte és el títol de les XIII Jornades d'Innovació a l'Etapa d'Educació Infantil organitzades per l'equip de treball d'Educació Infantil 0-6 de l'ICE de la Universitat Autònoma de Barcelona, format per un grup de professionals, joves i veterans, que treballen a les aules d'educació infantil i a les aules universitàries i que comparteixen experiències, reflexions i coneixements sobre aquesta etapa educativa. La tasca duta a terme pels professionals que participen i han participat en aquest grup de treball al llarg de 25 anys ha esdevingut un motor fonamental per a la defensa de l'especificitat de l'etapa educativa 0-6, per a la millora de la qualitat a les aules i de la formació inicial i permanent dels docents.

Les Jornades d'innovació s'organitzen bianualment amb l'objectiu de compartir amb mestres, institucions i amb tota la comunitat educativa les reflexions, les recerques i les innovacions al voltant d'un o de diversos temes centrals. El tema triat enguany reflecteix una preocupació molt estesa entre la comunitat educativa: la necessitat d'educar respectuosament i en el respecte a les persones, perquè, tal com diu Joan Manuel del Pozo, només a l'infant respectat se'l pot convidar a tenir respecte. Les Jornades, celebrades el dies 14 i 15 d'octubre de 2017 a la UAB, van ser molt exitoses, tant per l'elevat nombre de persones inscrites com per la qualitat de les intervencions. A la inauguració, es va comptar amb la presència de Carme Ortoll, Directora General d'Educació Infantil i Primària del Departament d'Ensenyament, a la qual volem agrair la seva assistència i implicació.

La publicació que presentem recull el treball dut a terme durant aquestes jornades que tenen com a eix comú l'acompanyament al desenvolupament dels infants en el respecte a les persones. S'estructura en sis capítols que mantenen el format de la trobada. En el primer, Maria Rosa Gil, membre de l'equip docent de l'ICE i de l'equip d'educació infantil 0-6, presenta les Jornades i l'equip organitzador; en el segon, llegireu la conferència inaugural impartida per Joan Manuel del Pozo "El respecte: nova mirada, mirada atenta", així com un fragment del diàleg que van mantenir el conferenciant amb la filòsofa Eulàlia Bosch. El tercer capítol, titulat "El respecte a l'educació des de la perspectiva de Rebeca Wild" inclou les aportacions de les participants convidades a la tertúlia debat sobre la figura de la creadora de la pedagogia Wild. Hi llegireu les intervencions de Meritxell Bonàs (escola El Martinet, de Ripollet), de Magda Solera (Escola Lliure) i de l'equip de mestres de l'escola Ítaca de Manresa. El quart capítol recull vuit experiències sobre l'acompanyament en el respecte als escolars, als professionals i a les famílies presentades per diverses escoles bressol i d'educació infantil i primària.

En el cinquè capítol, membres de l'equip d'Infantil 0-6 de l'ICE de la UAB, fan la relatoria de les converses de sobretaula mantingudes amb diferents professionals especialitzats en l'etapa educativa 0-6. El darrer capítol explica la commemoració dels 25 anys de treball de l'equip 0-6 d'Infantil de l'ICE de la UAB. La publicació es tanca amb les fotografies de l'acte de cloenda.

Confiam que aquesta publicació contribueixi a mantenir l'interès que van suscitar aquestes jornades entre les persones assistents i a activar la discussió i la reflexió sobre els temes que s'hi van tractar. Igualment, encoratgem l'equip ICE d'Educació Infantil 0-6 a organitzar una nova edició d'aquestes jornades.

Anna Cros Alavedra
Directora de l'ICE de la UAB

Capítol 1. Presentació i programa de les XIII Jornades d'Innovació a l'Etapa d'Educació Infantil

Presentació

M. Rosa Gil, membre de l'equip docent de l'ICE de la UAB

L'ICE de la UAB confia des de fa molts d'anys en la vàlua professional i formativa dels seus equips de professorat. L'èxit de convocatòria d'aquestes tretzenes jornades corrobora que l'aposta institucional pels equips de formació segueix sent valenta i vàlida. Una vegada més hem hagut de tancar les inscripcions a aquesta tretzena jornada amb el cartell de complet.

Els organitzadors de les jornades i membres de l'actual equip d'educació infantil de l'ICE de la UAB som:

Montserrat Anton Rosera, Agnès Barba Encarnación, Sílvia Blanch Gelabert, Arnau Careta Plans, Judit Cucala Velasco, Vicenç de Febrer Olives, Xavier Gimeno Soria, Maria Rosa Gil Juan, Imma Homar Martí, Gabriel Lemkow, Josep Maria Llenas Sunyer, Maria Luisa Martín Casalderrey, Montserrat Monturiol Puiggròs, Carolina Palacios Lara, Sílvia Palou Enrich, Judit Sardà Lizaran, Jenny Silvente González, Carme Solé Miravet, Ariadna Soto Martínez i Elisenda Solà Passola.

Tot i tractar-se de l'equip ICE més veterà de la casa i estar constituït per un gruix de professionals experts en educació infantil provinents de la pràctica docent i la formació universitària inicial i permanent, també compta amb professionals més joves de recent incorporació i, per tant, del relleu generacional i la "saba nova" que necessiten l'ICE i la formació permanent.

En nom de tots ells, gràcies de nou per ser en aquestes tretzenes jornades. Ens sentim molt honorats i satisfets de la vostra presència.

També agraïm poder comptar, en l'acte d'inauguració de les Jornades, amb la presència de la Sra Carme Ortoll, Directora General d'Educació Infantil i Primària del Departament d'Ensenyament, ens satisfà moltíssim la seva assistència i implicació.

L'equip ICE d'Infantil 0-6, organitzador d'aquestes jornades, va néixer l'any 1991, amb l'impuls i l'encàrrec de voler organitzar unes primeres jornades aquí a Catalunya després d'haver participat com a assistents a unes jornades estatals i fer seu el propòsit de millorar-les organitzativament.

Tot i que una de les principals característiques d'aquest equip ha estat justament la fidelitat i el compromís, és inevitable que al llarg de tots aquests anys hagin estat nombroses les persones que hi han format part. Aquí teniu la llista d'algunes de les persones que en algun moment han format part d'aquest grup:

Marga Alerm, Rosa Artigal, Maira Balsco (†), Núria Borràs, Mercè Cuadras, Cristina Esteva, Eva Ferreiros, Montserrat Fons, Susana Fusté, Cesca García, Teresa Godall, Roser Gómez, Piti Gómez, Núria Jiménez, Azucena Linares, Manel López, Elia Martínez, Fina Masnou, Maite Oller, Carles Parellada, Teo Pavon, Rosa Maria Pellicé, Manel Pérez, Dolors Rafa, Merche Ruíz, Josep Sánchez, Neus Sol, Anna Tarrida, Carme Thió, Lluïsa Tierz, Món Vasiana, Rosa Vidiella, David Vilalta i Hilda Weismann.

Esperem no haver oblidat ningú i, en tot cas si ho hem fet, ha estat per culpa del senyor alemany, com diria la Montserrat Anton, una de les impulsores i alma mater de l'equip d'Infantil i una de les anteriors directores de l'ICE.

Per tant, si l'equip treballa des de 1991, aquest any celebra els seus 25 anys, com també ho fan els primers concerts de roc català o la Marató de TV3. I per commemorar aquest esdeveniment, a més de convidar a la inauguració de les jornades membres que havien participat anteriorment en l'equip, us hem preparat alguna petita sorpresa com a celebració que no consta en el programa.

En aquestes jornades, a més d'oferir-vos el diàleg i les aportacions dels professors Joan Manuel Pozo i Eulàlia Bosch, us presentarem un bon grapat d'experiències i de reflexions que tenen com a nexa comú basar l'acompanyament al desenvolupament dels infants en el respecte profund a

les persones, un tema de rabiosa actualitat si considerem les inquietuds i els conflictes que afecten els temps que ens han tocat de viure.

Aquest ha estat el tema escollit per a les tretzenes jornades, el qual va sorgir després de llegir les peticions en les avaluacions de les jornades anteriors i d'haver fet un repàs a tots els temes abordats en jornades anteriors.

Finalment, ens resta agrair també en nom de l'equip totes les escoles que han vingut a les jornades a explicar les seves experiències, i també tots els ponents de les sobretaulas. Cal lloar públicament tant el seu bon fer com la seva expertesa, perquè són ingredients que tindrem el goig d'assaborir al llarg d'aquests dos dies.

Sigueu, doncs, benvinguts a aquesta celebració que volem compartir amb tots vosaltres. Que tinguem tots plegats unes bones i profitoses jornades.

Enllaç al vídeo de l'acte de la inauguració de les XIII Jornades d'Innovació a l'Etapa d'Educació Infantil:

<https://www.youtube.com/watch?v=s2vYFRJZhu0&index=1&list=PLTpjkUeSQjGerZSzkM9ua0qeOPUiAsmvq>

Programa de les Jornades

Divendres 14 d'octubre	
18.00 h	El nauguració de les jornades (auditori de la Facultat de Lletres).
18.30 h	Conferència inaugural Quan l'acompanyament es basa en el respecte. Diàleg filosòfic entre Joan Manuel del Pozo i Eulàlia Bosch.

Dissabte 15 d'octubre

9.30 h	Tertúlia debat El respecte a l'educació des de la perspectiva de Rebeca Wild, a càrrec de Sílvia Palou i altres persones convidades (auditori de la Facultat de Lletres).																		
11.30 h	Esmorzar.																		
12.00 h	Espai d'experiències (un espai per escollir).																		
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Espais d'experiències</th> <th>Escoles</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1. El respecte a l'infant</td> <td>Escola bressol Céspedes/escola El Martinet</td> </tr> <tr> <td>2. El respecte al temps d'acollida dels infants</td> <td>Escoles infantils municipals de Pamplona-Escola Estel Guinardó</td> </tr> <tr> <td>3. El respecte a les famílies</td> <td>EBM Dolors Canals/escola El Puig</td> </tr> <tr> <td>4. El respecte entre l'equip de professionals</td> <td>EBM Tramvia Blau/escola Congrés d'Indians</td> </tr> <tr> <td>5. El respecte a les noves iniciatives familiars i professionals</td> <td>Projecte educatiu La Caseta/escola viva El Roure</td> </tr> <tr> <td>6. El respecte a la naturainfants</td> <td>Escola del Bosc de Rubió/escola Vall de Néspola de Mura</td> </tr> <tr> <td>7. El respecte als ritmes d'aprenentatge i respecte als ritmes d'aprenentatge</td> <td>EBM Londres/escola Els Encants</td> </tr> <tr> <td>8. El respecte al procés d'aprenentatge del llenguatge escrit professionals</td> <td>EBM Can Caralleu/escola Fluvià</td> </tr> </tbody> </table>	Espais d'experiències	Escoles	1. El respecte a l'infant	Escola bressol Céspedes/escola El Martinet	2. El respecte al temps d'acollida dels infants	Escoles infantils municipals de Pamplona-Escola Estel Guinardó	3. El respecte a les famílies	EBM Dolors Canals/escola El Puig	4. El respecte entre l'equip de professionals	EBM Tramvia Blau/escola Congrés d'Indians	5. El respecte a les noves iniciatives familiars i professionals	Projecte educatiu La Caseta/escola viva El Roure	6. El respecte a la naturainfants	Escola del Bosc de Rubió/escola Vall de Néspola de Mura	7. El respecte als ritmes d'aprenentatge i respecte als ritmes d'aprenentatge	EBM Londres/escola Els Encants	8. El respecte al procés d'aprenentatge del llenguatge escrit professionals	EBM Can Caralleu/escola Fluvià
	Espais d'experiències	Escoles																	
	1. El respecte a l'infant	Escola bressol Céspedes/escola El Martinet																	
	2. El respecte al temps d'acollida dels infants	Escoles infantils municipals de Pamplona-Escola Estel Guinardó																	
	3. El respecte a les famílies	EBM Dolors Canals/escola El Puig																	
	4. El respecte entre l'equip de professionals	EBM Tramvia Blau/escola Congrés d'Indians																	
	5. El respecte a les noves iniciatives familiars i professionals	Projecte educatiu La Caseta/escola viva El Roure																	
	6. El respecte a la naturainfants	Escola del Bosc de Rubió/escola Vall de Néspola de Mura																	
7. El respecte als ritmes d'aprenentatge i respecte als ritmes d'aprenentatge	EBM Londres/escola Els Encants																		
8. El respecte al procés d'aprenentatge del llenguatge escrit professionals	EBM Can Caralleu/escola Fluvià																		
14.15 h	Dinar (restaurant de la Facultat de Lletres).																		
16.00 h	Sobretaula amb... Una sobretaula dinamitzada per un ponent que conversarà amb el públic assistent (aules de la Facultat de Ciències de l'Educació – grau d'Infantil i Primària).																		
	A- Carme Thió conversarà sobre El respecte als sentiments dels infants.																		
	B- Xavier Gimeno iniciarà la conversa sobre El respecte a les persones que integren els equips.																		
	C- Jaume Funes introduirà El respecte a les diferències socials i a l'equitat educativa.																		
	D- Rita Camps conversarà sobre El respecte a la diversitat de les famílies.																		
E- Carme Cols i Pitu Fernández encetaran la conversa sobre El respecte a la natura.																			
F- Teresa Godall ens convidarà a reflexionar sobre El respecte a la quotidianitat dels infants.																			
G- Joan Domènech plantejarà Què vol dir respectar els temps dels infants. Significat i praxis.																			
H- Natxo Tarrés ens parlarà sobre El respecte a la llibertat d'escollir i altres iniciatives educatives.																			
17.30 h	Espectacle final. Cloenda de les XIII Jornades.																		

Capítol 2. Conferència inaugural

El respecte: nova mirada, mirada atenta

Joan Manuel del Pozo

Respecte és un mot sovint reduït a un significat purament formalista equivalent a 'cortesia' o 'tractament amb bones formes externes'. Tot i que és un sentit no pas negatiu –tant de bo també hi hagués més *respecte* d'aquesta mena en l'ambient social, sovint tens i groller–, el mot *respecte* té una significació de més profunditat ètica: és un sentiment i una actitud que assumeix la plena i igual dignitat de totes les persones i actua en conseqüència.

Etimològicament, la paraula ve de la llatina *respectus*, substantiu format a partir del verb *respicere*, que significa 'girar-se a mirar', 'tornar a mirar', 'mirar de nou' o 'mirar atentament'.

Aquesta mirada nova i atenta és la que expressa la superació de la vella mirada, precipitada i interessada, que l'individu de mentalitat arcaica projecta sobre els seus semblants veient-hi exclusivament uns objectes instrumentals de profit o de plaer al servei del seu interès egoista.

En canvi, la mirada nova, el respecte, supera la fulminant mirada salvatge de l'interès depredador de l'un sobre l'altre i expressa la mirada tranquil·la de re-coneixement de l'altre com a subjecte d'igual dignitat que la pròpia. En el nucli d'aquesta noció ressona la vella màxima kantiana que postula no veure mai en l'altre un instrument ni usar-lo com a tal, sinó una finalitat en si mateix i tractar-la com es mereix.

Saber veure o mirar d'aquesta manera és saber reconèixer que l'altre és un fi o un valor en si mateix, igual com cadascú de nosaltres pensem que ho som

per a nosaltres mateixos. Respecte, doncs, és reconeixement efectiu de la plena i igual dignitat de tots els éssers humans pel sol fet de ser-ho.

Eulàlia Bosch

(Fragment de la conversa “Quan l'acompanyament es basa en el respecte”)

... També vull citar Kant, per dir que és ell que, en la seva filosofia de la història, en la introducció, afirma: “totes les generacions fan amb molta més rapidesa el que la humanitat ha fet molt a poc a poc”. I això sempre em sembla molt important de recordar, perquè implica una concepció del temps que probablement seria objecte d'unes jornades en elles mateixes, del temps de l'educació. Però el que jo vull portar avui aquí, és perquè és veritat que les noves generacions, i ara que som en temps de canvis molt profunds i molt ràpids, les noves generacions fan per primera vegada les primeres preguntes que les generacions més antigues es van fer a si mateixes. El que troben són respostes més ràpides i més ben travades. Vull centrar-me un moment en això, perquè em sembla important. Quan els nens d'infantil fan les seves preguntes: “Qui soc?” “En quin món he arribat?” “Què és el

que haig de fer?” “Què està bé i què està malament?” “Què puc deixar com a prova que he passat per aquí?”, etc. S’ho preguntin com s’ho preguntin, s’ho pregunten per primera vegada, com si mai ningú no s’ho hagués preguntat. És una pregunta amb tota la singularitat i, per tant, amb tota la força, amb tota la curiositat i amb tota la força que una pregunta pot tenir a dintre d’ella mateixa. Els mestres o els pares, que també en el seu dia s’ho havien preguntat, estan disposats a saltar com una fera sobre aquesta pregunta i a preparar-la en una forma de resposta consumible amb tot l’amor, amb tota la simpatia, amb totes les ganes, etc. La meva concepció del respecte en aquest moment passa per algunes observacions sobre aquesta situació. I passa per dir que una resposta és molt diferent en funció de la força de la pregunta i de com ens arriba. I, per tant, el respecte a l’etapa infantil, que és quan aquestes preguntes es fan, quan la filosofia apareix de seva forma més genuïna, està del costat dels nens, està allà la força. I si nosaltres respectem aquesta força, si inclús la busquem, si fem tot el possible perquè es manifesti, la nostra forma de respondre-hi és tot menys repetitiva, és tot menys avorrida, és tot menys “una altra vegada haig de tornar a dir el mateix”, és tot menys rutinària. Però hem de saber esperar que ens arribi aquesta força. I aleshores el motor d’aquesta relació entre persones que és l’educació, per bé que moltes vegades pensem que l’educació és la relació d’uns i altres amb una tercera cosa que és el currículum, en realitat la relació educativa és la relació entre persones. I si som capaços d’absorbir la força amb la qual ens arriben les preguntes, les nostres respostes, que per suposat, com que som grans tenim, apareixeran inclús als nostres ulls d’una forma molt diferent, seran molt més potents. Per tant, el respecte comença per aquí i té molt a veure, crec jo, amb el silenci, que té a veure amb el buit, que és un tema que a mi m’interessa molt. Si un no és expert en callar, no podrà mai escoltar suficientment. I el Joan Manuel es referia a la mirada atenta, que òbviament és molt important, però l’escolta atenta pot ser que ho sigui fins i tot més. Ho dic en el sentit que fem que la sensibilitat es reuneixi tota en la mirada, amb això sembla que ja ho diem tot sobre la percepció. Però ara recordo allò que hi deia al museu del cinema de Nova York, on hi ha l’escrit d’un savi que ara no recordo, que diu: “Si a una pel·lícula hi treus les imatges, no passa res, si hi treus el so, no tens pel·lícula”. Doncs, una mica en aquest sentit, l’escolta atenta és la gran eina de l’educador que busca la força de les preguntes originàries per ser educador, per entrar en la relació educativa amb els nens. Vull dir sobre això també que, per tant, el silenci és una eina a treballar, a cultivar, que cal que tingui espai a les escoles, que tingui un lloc on practicar-se. Però vull dir una altra cosa, que pot sonar més important o fins i tot més evident, els nens, les nenes, venen del silenci. Jo això ho apuntaria a la porta de la nevera, per exemple. Perquè estan dos anys escoltant parlar abans no parlen. I per tant,

el gran model educatiu que vol aprofitar-se de la força que porta un nounat la té al davant. Només cal que es deixi penetrar. I deixar-se penetrar vol dir deixar espai on recollir aquesta espera, això que avui sembla que és un bé escàs. Esperar que passin les coses. Esperar que arribin les coses.

Enllaç al vídeo de la conferència *Quan l’acompanyament es basa en el respecte*:

<https://www.youtube.com/watch?v=Dr5M4or0aZw&t=1511s&index=3&list=PLTpkUeSQjGerZSzkM9uaoqeOPUiAsmvq>

Capítol 3. El respecte a l'educació des de la perspectiva de Rebeca Wild

El segon acte organitzat per a les XIII Jornades ha estat una tertúlia debat al voltant de la figura de Rebeca Wild. Hi han participat l'escola pública El Martinet de Ripollet, l'escola pública Ítaca de Manresa i una mestra representant de l'Escola Lliure.

Ha dinamitzat l'acte **Silvia Palou**, membre de l'equip ICE d'Infantil 0-6.

Enllaç al vídeo de la taula rodona. *El respecte a l'educació des de la perspectiva de Rebeca Wild*:

<https://www.youtube.com/watch?v=8H4Emb2wnKY&index=2&list=PLTpkUeSQjGerZSzk9ua0qeOPUiAsmvq>

3.1. Escola El Martinet

Meritxell Bonàs

L'equip de mestres de l'escola El Martinet pensa que Rebeca Wild ens ha aportat una mirada important sobre el valor del respecte en l'educació. Ens ha permès revisar com entenem la relació amb l'infant i aprofundir-hi. Nosaltres entenem el respecte des de la idea de forma d'atenció, de mirada atenta, de mirada nova vers l'altre. També ens fa pensar en l'acceptació de l'altre com a "legítim altre" i això ens situa en una posició d'entendre l'educació com un esdeveniment de trobada, com una relació amb l'altre i, per tant, amb un fort compromís ètic. Per nosaltres l'educació és un projecte d'alteritat.

La seva mirada ens ha permès també indagar l'aprenentatge, i com són els processos d'aprenentatge. I amb els anys ens hem adonat que en sabíem poc. Encara ara segueix havent-hi una constant recerca en l'equip. Això ens porta a preguntes com: què necessitem per aprendre? Què necessiten els infants? Quines condicions s'han de donar?, etc.

Nosaltres anem fent escola, procurem que els infants aprenguin sense que les coses siguin explícitament ensenyades, i això és un gran repte. Això ha requerit moltes hores de pensar com ha de ser: l'espai, els materials, el temps, la intervenció del mestre, les formes d'organitzar-nos, la concepció de l'infant... Hi ha hagut i hi ha molta autorevisió, autocrítica, autoformació...

La visió dels Wild sobre els processos de vida, és a dir, aquest vincle tan ferm entre vida i aprenentatge, també ens ha portat a certes conviccions i tries. Una d'elles té a veure amb identificar que la mateixa força que porta l'individu a lluitar per la seva supervivència (aquest desig i lluita de les cèl·lules per sobreviure) és el mateix desig i força que porta l'individu a voler aprendre. Això ens porta a pensar que l'aprenentatge és quelcom orgànic i inherent a l'espècie. L'aprenentatge és la fascinació per la vida. I això ens suposa mirar l'infant com algú competent i capaç. Com algú que pren la direcció cap a l'aprenentatge (si no és que està bloquejat per altres coses). I això requereix una confiança profunda cap a cada un dels nens i nenes i cap a la infància com a grup.

També ens aporta una **visió molt gran de rigor i compromís**. Sentim que darrere d'aquest anhel de llibertat, de fer de l'escola un lloc de respecte, cal que hi hagi un compromís molt gran dels mestres a l'hora d'atendre l'infant i la seva família. Es capta molt ràpid que darrere dels projectes vitals dels Wild no serveix organitzar uns espais i posar a l'abast uns materials i pensar que la feina ja està feta. Cal treballar molt sobre la presència, la mirada, l'escola, el compromís amb allò que fa el nen o amb allò que diu... Ens han convidat a investigar sobre aspectes de la pedagogia.

També vam captar que el missatge de la Rebeca era: cal que **cadascú pugui fer el seu camí, el seu projecte**. I així com els primers anys d'escola sentíem una certa fidelitat a aquests missatges, ara ho vivim d'una altra manera. Sentim que El Martinet ha anat creant una pròpia identitat (qui som, on som, com hem arribat fins aquí ...) –amb tot allò d'encertat i tot allò d'equivocat– amb la pràctica, i que podem també explicar-nos i dir-nos des de la pràctica, des de qui som, des del lloc on som. Nosaltres pensem que cal vigilar no “mitificar” projectes ni imitar formes de dir o de fer, de fer segons allò que ens han dit.

Justament això és la gran lliçó dels Wild! Nosaltres sentim que cal ser-hi des de l'autenticitat, des d'allò que és propi. En tot cas, està clar que **el saber dels altres ens ajuda a avançar!** Però que ens cal revisar-nos i treballar certs aspectes de la nostra escola que tenen a veure amb allò que és necessari, o considerem necessari, per aconseguir una relació respectuosa amb l'infant, però també amb nosaltres mateixos. A El Martinet diem que l'escolta a l'infant és allò que ens guia i sobre això anem fent. Aprofundir sobre aquest aspecte també ens porta a una feina que mai s'acaba, que està sempre viva, sempre en construcció. També ens porta una mirada diferent sobre la vida, connectada a altres coses que potser abans no vèiem.

De la Rebeca, ens arriba una imatge de molt amor i cura per les coses, una connexió molt gran amb la part sensual del món, amb el món de l'estètica, amb el món de la carnalitat... Una estètica vinculada no només a allò físic, sinó una estètica del gest, de la presència i la mirada, de l'escolta... Una estètica que respon a una determinada manera de mirar el món i de contactar-hi. És una manera d'estar al món molt lligada a la connexió amb el cos, a la vitalitat. D'aquí que sentim que l'escola i l'aprenentatge han de ser cos. Les coses han de poder ser tocades, vistes, olrades, sentides... perquè és des de l'emoció i el sentiment que s'activen els canals per aprendre i per créixer amb harmonia i sanament. Una escola que “es toca” i “ens toca”.

També sentim que la Rebeca ens ofereix una **imatge d'infant amb molta força vital**. D'alguna manera es percep un apoderament molt gran cap als nens i les nenes. Cal vigilar, ja que nosaltres sentim que sovint el respecte es confon amb una protecció mal entesa, i llavors ens trobem infants apàtics, amb molts pocs recursos emocionals per afrontar les coses que els passen. És un tema complex. Tanmateix, nosaltres sentim que molta de la por que tenen els adults s'ha traduït en molta por dels infants. Por, per exemple, a mostrar-se i no aconseguir allò que “és millor”, o por a no saber afrontar reptes físics que els portin a vivències corporals que els recordin que estan vius i sans... Això és un aspecte que nosaltres treballem molt amb les famílies. Nosaltres sentim

que l'aprenentatge requereix pràctica, tornar-ho a provar, tornar-ho a intentar. Pensem que la relació amb l'altre requereix estar en relació... que hi ha coses que necessiten temps per “coure's”. També és un tema que ens fa pensar molt en l'autonomia. Una autonomia, com descriu Sennet, “com la capacitat de separar-se de l'altre”. És la capacitat d'assumir que el reconeixement de l'altre enforteix el jo. I sobretot, és la capacitat d'acceptar en els altres allò que no podem entendre d'ells. Segons Sennet, en tractar el respecte des d'aquest punt de vista, respectem el fet que l'autonomia de l'altre està en igualtat de condicions que la nostra.

D'alguna manera pensem que són a vegades infants molt mirats i molt “envaïts”. Tanmateix, nosaltres sentim i veiem la infància com una etapa aventurera, trapella, d'emocions profundes, de gir inesperats. Una etapa de recerca, de recerca sobre el món, de solitud (en alguns moments), de crear mons impossibles, d'estar amb l'altre i seguir “l'absurd” de l'altre,...de mirar i emmirallar-se, de meravellar-se...

I sentim que algunes famílies (potser també alguns mestres) viuen amb por la relació del nen amb el món. No connecten amb aquesta força vital, que és un esclat, que s'expressa rotundament en la infància.

De la Rebeca també ens arriba un **coneixement molt gran sobre la infància**. Això també ens ha convidat a voler saber. A investigar sobre “allò en què estan ocupats” els nens i les nenes, a cada edat. No sobre allò en què els ocupem, sinó quines coses tenen entre mans en un moment o altre de la seva infància. Volem saber: què es pregunten sobre el món els nens i nenes de 3, 4 i 5 anys? I què es pregunten els de 6, 7, 8 9, 10 i 11? Són coses vinculades a voler saber del món que els porten a accions i recerques i formes de fer. Això està sent un procés molt interessant de recerca per a l'equip. Un aprenentatge molt gran d'escolta.

Nosaltres això ho fem a través de la documentació pedagògica. Intentem documentar allò que fan els nens i les nenes, els seus jocs, processos... En la documentació ens situem en la posició d'entendre l'altre com a misteri i d'entendre que l'infant com a coneixement és inabastable. Una documentació que es mou per aquests principis és una documentació que obre finestres i dona a l'infant un espai en la infància perquè s'expressi. Si no és així, l'infant es mou en un determinisme que el que fa empobrir.

L'altre gran aspecte que ens arriba de la Rebeca és la **vinculació de l'aprenentatge amb l'alegria**. És interessant veure com ella va saber relacionar la part biològica d'aquests fenòmens. La influència que té l'entorn

en el cos d'un infant: un entorn de pressió i de tensió en el cos de l'infant (en les seves neurones) i la influència que té un entorn de benestar i plaer. Això ens porta a entendre, com també diu Malaguzzi (a l'entrada de l'escola Diana de Reggio Emilia), "**Res sense alegria**". Fer de l'escola un lloc alegre és una "contribució" per a tots. Moure's per l'alegria de saber, d'estar junts, de descobrir el món...

Les coses fetes per iniciativa pròpia i per plaer tenen la capacitat de generar interconnexions dins nostre que van a favor del nostre desenvolupament i del desenvolupament de l'espècie. Sembla obvi. Tanmateix, encara hi ha pràctiques educatives que "emascaren" això, dient a determinades coses *joc* quan no són jocs, dient a determinades pràctiques *estimulació, motivació, innovació*... i que no deixen d'orientar-se a treure l'infant des d'allò que és seu, a "desconnectar-lo". A omplir-lo d'estímul que l'envaeixen.

La mirada del respecte de la Rebeca Wild ens connecta amb una visió de **l'educació com un acte amorós**. Entenent, com bé ens va ensenyar Maturana, que l'amor és la força per viure. Cal crear escoles que siguin contextos amorosos, com diu en Carles Parellada.

[...] Es tractaria de crear contextos amorosos, que són els que permetran la seguretat i afavoriran les condicions per poder desenvolupar processos de vida i d'aprenentatge altament significatius. Mentre no està garantit l'amor, l'organisme ha de preocupar-se per resoldre les necessitats de supervivència, en el moment en que l'amor és una pauta bàsica i satisfeta en la relació incondicional, aleshores l'organisme pot investigar més enllà d'aquestes necessitats vitals i realitzar-se en tot el seu potencial humà. Per tant, en els centres educatius cal crear contextos amorosos que alhora estimulin les capacitats perquè els infants es facin preguntes suggeridores sobre el món que habiten i sobre les seves possibilitats d'intervenir-hi i de comprendre'l, la qual cosa es dona en grup i permet continuar generant una cultura específicament humana.

Conèixer la Rebeca Wild, llegir-la, escoltar-la... ens ha portat a entendre que necessitem urgentment una nova dinàmica relacional amb nosaltres mateixos, amb allò que ens envolta, amb el planeta, amb l'univers. Una nova manera de veure, d'escoltar, d'acaronar, d'olorar, de sentir, de pensar, de conèixer, de cuidar, de prestar atenció... i, consegüentment, de comprometre'ns. Sentir-se compromès amb la vida és acceptar l'amor com a essència de l'ésser humà en la seva dimensió social i com a vehicle per l'educació.

En això estem....

3.2. Escola Lliure

Magda Solera

Escriure sobre el que la Rebeca representa per a mi no és només escriure com a Magda mestra, és la Magda dona, filla, mare, companya, amiga... és la Magda sencera de cap a peus, la que escriu. Per a mi és escriure d'amor, de gratitud, d'aprenentatge, i com no, de RESPECTE.

Després de trepitjar **el León Dormido** i de compartir estada amb Rebeca i Mauricio Wild i els seus veïns, vaig decidir qui volia ser, com volia viure, o com a mínim com no volia viure. Perquè vaig veure en ells la determinació de respectar-se a si mateixos, de respectar els infants donant-los el lloc que els pertoca, de dotar la paraula d'autenticitat, i jo volia provar per primer cop d'escoltar i explorar el meu procés de vida. Vaig comprendre que dos són molt pocs, i que, tot i que viure en comunitat és més complex, també és més enriquidor... i aquí estic, vivint la meua pròpia aventura.

I ara, acompanyant el meu fill de set mesos i formant part del Grup de Treball de la XELL (Xarxa d'Escoles Lliures) –a les jornades hi apporto només com a part de la comissió de criança 0-3–, estic mirant i revisant tot allò que vaig descobrir de la Rebeca i del Mauricio sobre l'acompanyament en els primers anys de vida.

O fins i tot abans... ja que per a la Rebeca, l'inici del procés de la vida s'iniciava amb la primera cèl·lula i, per tant, l'època de l'embaràs i sobretot el moment del part. Ella sempre parlava dels seus parts... m'hauria encantat compartir el meu part amb ella, ja que en realitat ella va posar el seu granet perquè jo visqués el meu embaràs i el meu part com ho vaig fer. Parlaven, doncs, d'un embaràs conscient, d'un part natural... d'un pell amb pell, d'una lactància a demanda, d'una presència vinculada al contacte, a la mirada, a l'amor... de la mare. Si volem respectar les necessitats autèntiques dels infants d'entre

zero i tres anys, **hem de possibilitar al màxim que estiguin amb els seus pares**. Aquesta va ser la idea que els va portar a crear el León Dormido, per així poder donar suport a les famílies econòmicament i permetre que es poguessin estar amb els fills i filles a casa...

Però en una realitat similar a la nostra, com ho fem? Com podem traslladar la idea de respecte que desprenen les aportacions de la Rebeca amb infants de 0 a 3 anys?

La XELL durant molt de temps ha apostat per començar els projectes a partir dels dos anys. Però cada cop més famílies ens escrivien demanant suport amb infants més petits... i les famílies es van començar a organitzar en grups de criança. Hi ha molta varietat de projectes: amb les famílies presents, amb les famílies fent torns, sense les famílies presents... A la comissió de criança donem suport a totes aquestes varietats i els diem que per tal de poder respectar al màxim els infants podem tenir presents algunes coses, com ara:

- **Les adaptacions** (o hauríem de dir *processos d'acolliment*, pensant que nosaltres acollim i no que ells s'adaptin? Potser aquest és un debat per un altre moment!). Apostem perquè aquests processos siguin el més personalitzats possible, garantint l'entrada de les famílies el temps necessari, generant una comunicació que permeti acompanyar les emocions d'infants, famílies i acompanyants. Sense voler caure en enganys ni distraccions dels petits, acompanyant l'emoció i el plor.
- **El paper de les famílies**, apostant al màxim per la presència de les famílies als espais els primers anys, permetent i potenciant sempre l'entrada de les famílies a l'espai, buscant la veritable implicació (en la gestió, l'alimentació...), creant complicitats i compartint moltes trobades on explicar el projecte, on recollir els neguit, desitjos i alegries de tots els implicats... creant comunitat.

Per a la Rebeca Wild també van ser crucials les investigacions de l'Emmi Pikler. Les aportacions d'aquesta pediatra són vitals per acompanyar els infants els primers anys. Nosaltres, tal com va fer Rebeca, també apostem per:

- Respectar **el moviment lliure**: no avançant mai postures no assolides pels infants, creant espais que els permetin la lliure exploració. Apostant per una roba que els faci possible el moviment, tenint molta cura en tocar el cos de l'infant, sense moviments bruscos, sense desequilibris, etc.

- Generar un **funcionament** que permeti als infants avançar-se, poder preveure que passarà, que permeti un **moment de cura** i atenció individual per a cada infant durant el dia. Moments que possibilitin la connexió, el vincle entre acompanyant i infant. I no allargant horaris més enllà de cinc hores diàries.
- Cuidar la **presència**, o com elles diuen, l'atenció no dividida. Que en el cas dels infants té a veure amb estar-hi corporalment. La Rebeca sempre deia que amb els infants tan petits primer cal acostar-s'hi i tenir contacte visual o corporal abans de parlar. En la comunicació, de fet, la Rebeca sempre deia que fer grans discursos als infants era irrespectuós, ja que no era la seva manera de comunicar-se, no l'entenien i no se sentien tinguts en compte.
- Crear espais o ambients que permetin el joc lliure, el moviment lliure i potenciïn el joc a l'exterior. Fent així que la intervenció educativa sigui a través de l'espai, el menys directiva possible, oferint activitats de lliure elecció sempre.

Tenir a l'abast dels infants **materials** naturals com la sorra i l'aigua, i materials no estructurats per al joc.

I sobretot, assolir el **compromís, com a professionals**, de fer un treball personal, d'estar compromesos amb el projecte, de reunir-se tot sovint amb els companys i amb les famílies, de mirar amb amor a cada infant i de mantenir viva la il·lusió d'aprendre, d'incorporar noves visions i aportacions que possibilitin una millor atenció als infants.

Per a nosaltres, per a la comissió de criança 0-3 de la XELL, tenir presents aquestes idees té a veure amb preservar unes **ràtios** molt baixes (en ocasions amb el grups de criança propers, les famílies fan torns per fer-ho econòmicament viable) de 3 infants per adult en infants menors de 2 anys.

La XELL en general (i no només la visió que he exposat de la comissió de criança 0-3) podria afegir altres aportacions que també hem recollit. Algunes concepcions com la no directivitat, la necessitat de cuidar i crear ambients i espais enriquidors, la importància de l'acompanyament i la revisió de l'adult, la rellevància dels materials, la mirada respecte dels límits i l'amor.

Qüestions totes elles que també han abordat els altres participants d'aquesta taula rodona i que han arribat a formar part de la XELL gràcies als autors responsables de les diferents aportacions psicopedagògiques, com les

dels referents de la psicomotricitat relacional o de la gestalt, a més de les aportacions de la Rebeca Wild.

En resum, l'empremta de la Rebeca ha estat gran en mi, em respecto i m'escolto molt més des que la vaig conèixer. I així com va influenciar-me, va influenciar l'entorn XELL, on moltes persones la van conèixer i moltes d'altres l'han llegida.

És un plaer participar en aquestes jornades i recordar les seves aportacions.

3.3. Escola Ítaca

L'equip de mestres de l'escola Ítaca considerem que per aconseguir un desenvolupament harmònic dels infants són essencials alguns dels aspectes que va remarcar Rebeca Wild. En destaquem els següents:

ELS LÍMITS

Els límits i l'ordre són necessaris. Millor si són pocs, precisos, clars, necessaris, innegociables i mantinguts en el temps. Veiem que la gestió que fem dels límits en els infants està íntimament relacionada amb la pròpia vivència. Hem d'estar disposats a mirar-nos i veure'ns els nostres límits i necessitats, reconèixer-los i acceptar-los. L'infant que ho pot rebre d'aquesta manera se sent mirat, cuidat i tingut en compte en les seves necessitats i en l'acompanyament cap aquest món. La natura ens dona la vivència del límit (la pell, la gravetat...). Per tant, ho tenim incorporat al nostre fer i estar. És l'absència de límits el que ens aporta dificultats per al desenvolupament. Una bona gestió dels límits per part de l'adult comporta un bon ús de l'autoritat i autodisciplina per als infants.

“...poner límites de forma respetuosa.
...detener lo que estamos haciendo...
acercarnos al otro hasta que note nuestra presencia...”

establecer contacto visual o corporal y solo entonces pronunciar el límite: ‘Con estos lápices no te dejo jugar’”

Rebeca Wild

LA CONFIANÇA

Posem-nos al costat de l'infant, deixem i respectem el seu ritme, el seu temps i el seu talent. Acompanyem-lo tot esperant, escoltant, mirant com pren decisions, preparant i anticipant què necessita i actuant quan faci falta. Observem com creix i es fa una persona equilibrada, sana i en harmonia.

“Cada niño nos invita a crecer con él”

Rebeca Wild

Tots volem **confiar** en les criatures i així ho sentim des de la teoria. A la pràctica ens passa que la concreció es materialitza en unes accions dels infants que ens costen molt de suportar i de les quals emergeixen les nostres pors i inseguretats. Cal que els mestres les afrontem conjuntament, amb l'acompanyament mutu i respectuós.

Són els infants els que, si ho permetem, ens mostren que hi podem confiar. Podem afirmar que no hi ha hagut cap nen amb salut que s'hagi posat en situació de risc. Entenem per salut la capacitat de cuidar-se a un mateix, no haver perdut l'instint de supervivència. I som nosaltres amb la nostra actitud els que els atorguem confiança. Explorar és una actuació imprescindible per satisfer la pròpia curiositat.

És una manera de sentir natural en l'ésser humà, una capacitat que explica la nostra pròpia evolució. A l'escola es facilita la seva pràctica quan deixem que els infants parteixin dels seus interessos i oferim l'acompanyament i la intervenció acurada i adequada del mestre. El mestre s'ha de formar, ha de reflexionar sobre les seves pròpies pràctiques i les ha de poder compartir amb altres docents.

L'EXPLORACIÓ

A l'escola es promou el fet d'aprendre fent, a través d'indagar, de sentir, d'experimentar, de destruir i de tornar a construir. Així mateix, es fomenta que l'alumne “aprenqui a aprendre” perquè, en un futur, sigui capaç de sortir-se'n davant les noves situacions.

“El origen del pensamiento está en las manos”

Rebeca Wild

La convivència constant amb infants de diferents edats permet l'acompanyament en aquest sentiment viscut i recordat. Podem oferir allò que tenim perquè ho hem rebut de l'altre. Tot necessita temps, mostrar l'afectivitat també. Nosaltres entenem tot tipus d'emoció i la seva manifestació com quelcom que forma part de la integritat de la persona, i és quelcom inseparable de la raó. Per tant, no treballem les emocions com a tals, si no que aprenem emocionalment o ens emocionem aprenent.

L'acompanyament del mestre, a la nostra escola, és respectuós amb la manifestació del sentiment sense emascarar-lo amb paraules o minimitzar-lo. No es tracta de distreure l'infant, sinó de fer-li costat en el procés. Un aspecte de l'ésser humà que nosaltres considerem important és aprendre a cuidar, a cuidar-nos especialment.

L'AFECTIVITAT

“Nos podemos acercar a la naturaleza
(de la que formamos parte, no somos ajenos)
...a la vez que realizamos nuestro potencial con satisfacción,
confianza, maneras pacíficas,
esperanza y creatividad”
Rebeca Wild

Nosaltres entenem que no hi ha comprensió sense amor, que s'ha d'estimar l'alumnat per potenciar l'aprenentatge, que s'ha de mirar més i amb amor als infants, i per últim el clima de benestar és bàsic per aprendre.

LA COMUNICACIÓ

“...atendiendo las necesidades interiores de los niños,
sus interrelaciones con el medio que le rodea,
los demás, la cultura...”
Rebeca Wild

Escoltar de forma plena. L'infant és el protagonista!

L'infant sovint estableix la comunicació a través de l'emoció interna. És a través de la nostra mirada, l'expressió facial, el gest, el to, el volum de la veu... que ens interpreta. Les paraules poden no comunicar res i el silenci dir molt. Nosaltres entenem que cal aprendre a viure en el silenci i els primers que ho hem de tenir present som els adults, els mestres especialment.

Sovint ens preguntem: “per què serveixen les nostres paraules?” Per atabalar-los, quan omplim d'argumentació les demandes que els fem; per ferir-los, quan exigim per sobre de les capacitats; per sentir-nos tranquils, quan donem per fet que amb les nostres observacions els infants modifiquen conductes. Creiem que el mestre ha de mesurar molt les paraules, especialment en qualitat.

Des de l'escola hem vist que desplaçant el centre d'atenció del mestre o l'activitat cap a l'infant canvia el rol que exercim a la classe i es modifica la comunicació.

L'AUTONOMIA

“Nunca te inmiscuyas en sus juegos,
dale autonomía y déjale realizarse”
Rebeca Wild

Nosaltres parlem d'una autonomia que va més enllà de posar-se sols la jaqueta o cordar-se la bata. És l'autonomia que permet concertar una visita al veterinari per telèfon als 5 anys o concretar el preu de l'estada de colònies a 5è, sense la intervenció posterior de l'adult que supervisa. Aquesta acció requereix confiança per part de l'adult i permet sostenir-se en la incertesa. Quan la necessitat de fer quelcom sorgeix dels infants, és important confiar en les seves capacitats. En la nostra escola els nens exerceixen sempre l'autonomia. En la societat d'avui en dia, som nosaltres que els reduïm l'autonomia, ens sembla que allò no ho poden fer. Nosaltres creiem que només en el moment de fer-ho, en el moment de l'acció, el nen ens pot dir si allò pot ser o no pot ser. La capacitat que un infant té per ser autònom o fer autònomament a qualsevol edat sol ser superior al que l'adult pensa o creu. Per tant, creiem que sempre hem de donar la possibilitat de fer.

Al llarg dels anys i per la nostra experiència, anem constatant que els infants mostren ànsia d'ajudar a l'altre sense esperar res a canvi. A l'escola es donen moltes situacions espontànies en què això es veu i la cooperació és possible. Com a mestres cal que respectem sense interferir.

LA COOPERACIÓ

“...Pasar de planificar, definir, dirigir...
a apoyar, cooperar, favorecer...”
Rebeca Wild

EL TEMPS

El temps dels nens és més llarg que el temps dels adults.

“Cada persona tiene su plan de desarrollo”

Rebeca Wild

Hem vist amb la nostra experiència que davant una situació nova hi ha qui s’hi llança de cap, d’altres que observen aquesta situació, d’altres que la rebutgen. Són diferents maneres de viure al món. Evidentment, creiem que per al mestre la situació desitjable és aquella que s’assembla a la pròpia. Però cal que aprenguem a respectar diferents maneres de viure el temps. Hem de superar la idea que el temps d’espera, el temps de no fer, és temps perdut, perquè normalment es creu que si el podem viure sempre esdevé temps guanyat. Aprendre requereix temps i el goig de ser-ne conscients també.

EL RESPECTE

Aquest aspecte estaria interrelacionat amb tots i cadascun dels anteriors. Coherència, processos de vida, respecte, amor i autonomia.

“El respeto a los procesos vitales se convierte por tanto en la base de nuestro amor por el niño”

Rebeca Wild

Creiem que s’ha de respectar el procés vital de cadascú, no podem abusar de l’amor per posseir, controlar i manipular. Es tracta d’un respecte al procés vital de cadascú. Creiem que el respecte significa sortir d’un mateix, de la pròpia necessitat, per donar lloc a l’altre, per fer-lo visible. També significa espera, espera al temps dels infants, que és un temps diferent del temps dels joves o dels adults. Respecte també és escoltar i sentir, mirar i veure-hi, i, per sobre de tot, és estimar. No podem concebre educació sense estimació.

Capítol 4. Els espais d’experiències de la jornada

4.1. El respecte a l’infant

Taller dinamitzat per l’Escola Bressol Céspedes i l’Escola El Martinet

La visió d’imatges carregades de delicadesa i tendresa, d’amor i de l’acceptació que condueix a acollir a l’altre recollint els seus desitjos i les seves necessitats i sabent trobar la resposta adequada, són el motor del taller del respecte a l’infant que ens proposen les mestres de l’Escola Bressol Céspedes i de l’escola El Martinet.

En les imatges es veu com els infants estableixen relacions quotidianes, com s’endinsen en contextos pensats i preparats pels adults. Els contextos han de ser rics, pensats de manera acurada i amb possibilitats molt diverses.

S’inicia un debat en el qual de mica en mica es posa de manifest que perquè a les escoles es generin moments rics cal pensar en processos enriquidors que afavoreixin les relacions de qualitat. Les relacions s’establiran entre infants, amb els adults, amb els materials i amb l’espai. Aquestes relacions cada infant les defineix i desenvolupa de maneres i en temps diferents. És per això molt important tenir present que cada infant és diferent, i que per tant “els seus temps” també són diferents i això ens fa veure com n’és d’important que cada criatura se’l pugui gestionar, que tingui un temps propi que es pugui autogestionar.

Dues paraules ocupen un lloc d’honor quan parlem de respecte vers l’infant: intimitat i autonomia. És imprescindible que l’escola i els seus espais creïn petits escenaris d’intimitat, on puguin esdevenir-se fets sense la mirada de l’adult, fets íntims i propis dels seus protagonistes. L’infant ha de sentir-se lliure i segur per donar via lliure a la seva autonomia i poder prendre el control de les seves petites grans decisions. Serà llavors quan la responsabilitat de cada nen servirà perquè sigui realment independent. Intimitat i autonomia han de servir perquè l’adult deixi fer, que no esperi que l’infant faci allò que com a adults creiem que li convé i menys encara que provoqui que ho faci.

L’adult que acompanya aquests infants ha d’establir un vincle molt gran per poder desgranar la singularitat de cadascú, per saber fer un acompanyament individual que respecti cadascú, tot tenint present les autèntiques necessitats de cada criatura. Aquí s’ha generat un diàleg al voltant de la sensibilitat de l’adult. Un adult que no està sol, que comparteix aquesta responsabilitat amb les famílies i amb l’equip.

El respecte als infants també es reconeix en l'ús de les paraules, saber usar les paraules justes. Saber parlar d'ell amb respecte, tant quan està present com quan no hi és.

El reconeixement de la infància com un moment autèntic i cabdal en la vida de les persones ens fa pensar que potser en fer-nos adults perdem aquella capacitat innata de l'ésser humà vers la necessitat de supervivència.

A tall de conclusió, farem referència al valor de la presència de l'adult, aquell que s'ha anat educant la mirada per saber veure més enllà del que passa, per establir ponts que ens permetin realment saber què li està passant a cada un dels nostres alumnes. El respecte a la infància és un procés de creixement personal i en grup que s'educa i es desenvolupa de manera individual i col·lectiva, que inclou la reflexió i l'avaluació activa com a part necessària de tot procés d'aprenentatge i de creixement.

4.1.1. Escola bressol Céspedes

Pilar González

Quiteria Martínez

El que avui exposem les persones que representem l'equip educatiu de la Céspedes ho podem fer gràcies a la confiança que dipositen en nosaltres les famílies que porten els seus fills a l'escola bressol i als espais familiars. Volem agrair també els intercanvis que hem tingut al llarg de la nostra vida amb diferents persones que han inspirat el nostre ser i estar en l'acompanyament als infants i a les famílies.

Iniciem el curs amb un tema de fons que considerem prou profund i alhora essencial com és el de **com respectar la individualitat de cada infant dins de l'experiència col·lectiva que representa l'escola bressol**. Durant alguns anys hem reflexionat al voltant del respecte a l'infant en tots els moments

d'atenció i cura individual, de relació privilegiada per excel·lència: canvi de bolquer, moment dels àpats, del descans... Estem en el camí i tenim molt a aprendre en aquest acompanyament, però avui volem aprofundir en **"l'altre temps"**: el temps en què l'infant porta a terme la seva activitat lliure.

Estem convençudes, amb arguments teòrics però sobretot per l'experiència del dia a dia, que l'infant ha de desenvolupar la seva activitat lliure sense la interferència de l'adult. Cal, per tant, respectar l'autonomia de cadascun dels infants, possibilitant la seva iniciativa i deixant que posi les seves capacitats en joc. No volem una autonomia imposada, sinó una "autonomia amb alegria", en paraules d'Anna Tardós. En aquest "altre temps" l'adult que acompanya també ha d'estar impregnat d'aquest respecte.

També voldríem remarcar una altra observació que hem fet d'aquests anys de treball i sobre la qual hem pogut reflexionar com a equip. Són les connotacions afegides que la paraula **respecte** pot haver tingut per a nosaltres: seriositat, rigor, autoexigència... i que en algunes ocasions ens han encarrat i ens han dificultat la presència plena. El camí fet fins ara ens ha permès adonar-nos que també hi ha un **respecte amb alegria**. I ens hem anat acostant cada vegada més al "respecte pels processos vitals", de què ens parla Rebeca Wild.

Els petits detalls en l'altre temps del dia a dia

Algunes preguntes que emergeixen sovint són:

- *Amb quina cura fem arribar les paraules que adreçem a l'infant? Tenim en compte les paraules més adients a cadascú?*

Sovint es parla per al col·lectiu, quan ja se sap que fins al voltant dels set anys els infants no estan preparats per rebre missatges dits en general.

Altres preguntes que es podrien formular serien:

- *Com respectem les pertinences de l'infant? El que ve de casa, de la seva història, de la família, el que ha trobat en el trajecte de casa a l'escola...*

- *Com respectem la intimitat de cadascun dels infants? De vegades parlem d'ells sense fer-los partícips d'allò que estem dient, com si no hi fossin. Això ens ha fet reflexionar, com a escola bressol, sobre les trobades individuals amb la família.*

- *Com respectem la timidesa de la Maria, el ritme més lent del Joan... els trets de la personalitat de cadascun que sovint oblidem si el nostre tracte uniforme, més capficades en el que volem que atentes al que ens diu l'infant, amb la seva activitat, el seu gest, la seva expressió,...*

- *Des de quin lloc i amb quin respecte cuidem l'infant posant els límits necessaris per al seu desenvolupament en un entorn adequat?*

Potser una concepció interna que considera antagònics respecte i límits fa que en algunes situacions no ens en sortim. I la nostra inseguretats impregna també l'infant, que el que necessita en aquell moment és la seguretat d'un límit.

- *Com respectem la dignitat de l'infant que té moc, que s'ha embrutat, que li cauen els pantalons i el destorben per moure's? Sabem que sovint són molts infants els que acompanyem, però és una qüestió de dignitat poder tenir un aspecte agradable per un mateix i pels altres.*

Considerem el respecte com quelcom transversal, no confinat a uns moments determinats. El respecte impregna les relacions a l'escola: amb mi mateix, amb la família, amb els companys, amb els espais, amb els materials, amb l'entorn, amb la vida. Tenint tot això en compte, i centrant-nos en l'escola bressol, el primer respecte de tots és donar resposta a les necessitats dels infants, entre les quals la necessitat d'inserir-se en la societat. La socialització es va construint des del naixement i va augmentant la seva diversitat de relacions en aquesta primera experiència de vida en col·lectiu, a l'escola bressol, als espais familiars.

Sabem bé que els infants en aquests primers anys de vida necessiten aquesta individualitat per anar construint la seva identitat, així com sentir la mirada de qui els coneix, qui els reconeix amb la seva història i amb la seva situació personal. Cal cuidar d'una manera més profunda aquests petits moments i que fan que "les coses petites siguin grans", com diu la Montse Fabrés.

Aquesta presència respectuosa, autèntica, des de l'escolta activa ens ajudarà a teixir un vincle d'acompanyament, a trobar la distància adequada a cadascun dels infants i a conèixer-los. També a les famílies. Ser respectuosos amb cada "cultura familiar", acollir la individualitat de cada família. Un respecte que va més enllà de les formes, que abandona el judici per tal de poder mirar des d'un sentir més comprensiu.

Totes aquestes reflexions que hem compartit aquí són fruit de llargues discussions i reflexions entre nosaltres dues, però també del treball en equip. Seguim compartint experiències i plantejant dificultats, a vegades comunes a tothom i d'altres molt personals. Anem també acollint resistències i pors que sorgeixen de les nostres vivències més profundes. En ocasions, la situació ens porta a una introspecció per sentir-nos, acceptar-nos i saber el que és meu... i el que és de l'infant. Sempre amb respecte. I per tancar la nostra presentació,

les paraules d'una dona sàvia, indagadora incansable, apassionada i alegre:

El temps de l'infant és infinit, l'instant de malestar o de patiment és infinit. Com així també el de l'alegria. Vivències que deixen petjada. Obren o tanquen el món.

Això implica per als adults, la família, els professionals, la societat, una gran responsabilitat i un extraordinari desafiament. Perquè és en els més petits detalls de la vida quotidiana que es concreten o naufraguen les més belles teories.

Agnès Szanto Feder

4.1.2. Escola El Martinet

Lidia Esteban

Comença el taller tot observant unes imatges d'infants de tres, quatre i cinc anys de l'escola. Es veuen uns infants que acullen els altres amb tendresa i respecte, dibuixant un camí que va des d'ells mateixos cap als altres. Es veuen infants que s'escolten els uns als altres. Hi ha cura en el gest, en el que diuen i en el que fan.

Comparteixen camins, es deixen tocar pels altres i els tenen en compte en allò que fan. Veiem infants decidits, potents, que es plantegen reptes complexos i aprenen intentant una i una altra vegada allò que volen fer, amb interès i alegria, al costat d'altres infants.

La ternura es la expresión de que uno al aceptar al otro en su legitimidad lo acoge junto a uno... Uno ve al otro y al verlo no lo niega, pero eso no implica necesariamente que uno lo acoja. Si lo acoge, hay ternura. La ternura, entonces, no es otra cosa que el moverse con el otro en esa visión que lo acoge y en la cual uno descubre sus deseos y sus necesidades y los toma en cuenta en su vivir.

Humberto Maturana

Són imatges quotidianes del que es viu a l'escola amb els infants, però que pensem que no es donen espontàniament si no és en un context creat amb rigor i cura. Un context en el qual hi hagi hagut reflexió per part dels adults sobre quina imatge es té de l'infant, de l'escola i l'aprenentatge que compartim amb ell. Un entorn que vetlli per quines són les necessitats autèntiques dels infants d'aquestes edats, d'afecte vertader i d'autonomia. Una reflexió sobre com els acollim a l'escola.

És visible l'actitud de disponibilitat vers l'altre, com les mestres s'aturen atentes, disponibles a l'escolta, a l'acceptació i al diàleg. Una actitud de compromís i de responsabilitat vers l'altre.

Al Martinet es viu l'escola com un lloc on infants i adults creixen i aprenen junts, intentant ser respectuosos amb els processos de vida dels infants. Es comparteix una determinada mirada sobre l'infant, com a ésser capaç, que té dins seu el potencial de créixer, aprendre i relacionar-se de manera activa.

L'infant com un constructor del seu propi procés d'aprenentatge, que aprèn des de si mateix mitjançant la seva relació amb l'entorn, amb els altres, però a partir d'allò que ell ja és, d'allò que li interessa i el mou. L'infant que ja posseeix autonomia i competència, que vol i desitja aprendre, un infant que no cal motivar perquè el que necessita és que se li permeti tirar endavant les seves recerques, els seus jocs, tot acompanyant-lo i oferint-li tot allò que necessita dels adults.

A l'escola El Martinet es prenen decisions per atendre totes aquestes consideracions, decisions sobre l'estructura i l'organització de l'escola, el paper de les famílies, el paper de les mestres i la configuració dels espais i dels temps. L'equip també es proposa la reflexió constant sobre què és allò que realment interessa als infants de cada edat, no a partir de les idees prefixades dels adults, sinó partint de l'observació constant del que ens sembla que els és propi i genuí.

El cuidado sólo surge cuando la existencia de alguien tiene importancia para mí. Paso entonces a dedicarme a él, me dispongo a participar de su destino, de sus búsquedas, de sus sufrimientos y de sus éxitos, en definitiva de su vida.

Leonardo Boff, El cuidado esencia

4.2. El respecte al temps d'acollida

4.2.1. El respeto a los tiempos de acogida de los niños y las niñas

Inés Zazu Artuch

Directora técnica de Escuelas Municipales Infantiles de Pamplona

El tradicionalmente llamado *período de adaptación* ha sido un tema de reflexión continua entre los profesionales de las escuelas infantiles municipales de Pamplona. Tras dos años de trabajo en un grupo de reflexión sobre este tema, llevamos a la práctica una nueva manera de abordar esta etapa, y la pasamos a denominar *tiempo de acogida*.

El ingreso en una escuela infantil es un paso muy importante para los niños y las niñas, sus familias, las educadoras y la escuela en general. Esta es una etapa compleja y dolorosa, de separaciones, llantos vividos empáticamente, encuentros y reencuentros, de emociones intensas, de alegrías, y de construcción de relaciones y vínculos seguros. Empieza un proceso de ampliar el ámbito de la vida y de conocimiento recíproco. De ahí nuestro interés en abordar esta etapa de la manera más amable para todos, acogiendo todas las emociones y sentimientos que surjan y respetando los ritmos y derechos de cada niño, sus familiares y las educadoras.

La acogida es un camino que supone construir juntos para conseguir una relación afectiva segura basada en la confianza mutua que posibilita a familias y escuela una convivencia amable, de disfrute y aprendizaje en la escuela.

Este tiempo de acogida está sustentado en varios pilares:

1. La magia del silencio: creando un ambiente de silencio, sin contaminación de la palabra, para poder escuchar, observar, intervenir y estar disponibles emocionalmente a los intercambios y los procesos que van surgiendo.

2. El poder de la mirada y el contacto corporal: como primeros diálogos relacionales desde donde se va gestando el vínculo afectivo seguro y de confianza.
3. Una actitud de no intervención: que sea el niño quien tome la iniciativa de interactuar o no hacerlo. Que lo viva como un logro personal, como un paso hacia la toma de decisiones de una manera autónoma. La actitud de la educadora será cercana, a la altura del niño y disponible. Acompañando y acogiendo.
4. El derecho a llorar: el llanto como una manera de expresión, que hay que permitir el tiempo y con la intensidad que sean necesarios hasta encontrar la calma. Llanto que siempre hay que acompañar, estando disponibles y atentas.
5. La acogida a las familias: desde las entrevistas y el intercambio diario de información como punto fundamental en la relación familia-escuela, hasta la documentación de todo aquello que pasa en el aula y que pueden visualizar, incluso en el mismo día. También acondicionamos en nuestras escuelas un lugar para las familias: la sala de encuentro, un espacio donde estar juntas, compartir emociones y vivencias y estar asesoradas e informadas por un profesional de la escuela.

Esta es nuestra manera de entender el respeto en el tiempo de acogida: una manera de acoger de la manera más respetuosa posible a todos los que intervenimos en este proceso de construcción de un vínculo afectivo seguro que va a favorecer el camino hacia la autonomía del niño, creando una relación familia-escuela basada en la confianza mutua.

4.2.2. El temps d'acollida a l'escola Estel-Guinardó

Míriam Blanco i Dolors Nadal, mestres de l'escola

A l'escola pública Estel-Guinardó de Barcelona ens plantejem el temps d'acollida dels infants de 3 anys com un projecte que portem a terme durant tot el curs. Partim d'organitzar el segon cicle d'educació infantil en 4 tutories que anomenem *grups unitaris*, on hi ha uns 6 nens de 3, 4 i 5 anys respectivament. En total a cada classe hi ha 18 o 19 infants. Aquesta distribució se segueix als matins de 9 h a 14 h, com si es tractés d'una escola rural. A les tardes els infants estan agrupats per grups d'edat (3, 4 i 5 anys).

Els infants de P3 demanen més atenció, tant pel que fa al moment evolutiu en què es troben com per ser el seu primer any a l'escola. La resta del grup unitari, format per infants de 4 i 5 anys, ja ha conviscut l'any anterior amb la mateixa tutora de referència. La reducció de la ràtio possibilita atendre millor les necessitats i els interessos de tots els infants i poder fer un acompanyament al nou grup de 3 anys en un ambient més relaxat, tot afavorint l'autonomia.

Disposem així de més temps per donar un suport afectiu, reduir el temps d'espera i poder mitjançar més en els conflictes. D'aquesta manera sentim que podem fer un bon acompanyament i exercir la nostra professionalitat amb més respecte.

Per afavorir l'acollida durant tot el curs es respecta que les famílies puguin acompanyar als seus fills de 3, 4 i 5 anys a la seva classe. Per les famílies dels infants de 3 anys s'ofereix un marge de mitja hora per arribar i poder-se'n acomiadar sense presses a l'aula. A la sortida també podran entrar a l'escola i recollir-los personalment. Aquestes accions permeten un contacte diari amb les mestres i la possibilitat d'entendre l'infant en la seva globalitat.

Al llarg del curs es donaran altres oportunitats perquè els pares col·laborin amb l'escola participant en els tallers de plàstica, explicant contes, visitant els ambients, compartint l'estona del dinar... Així l'escola s'ofereix com un lloc de trobada per fer vincle des d'una mirada respectuosa cap a les famílies i els infants.

A l'acollida de P3, no només intervé l'acompanyament de les mestres i les famílies, sinó que tenim l'ajut i la referència dels altres infants de 4 i 5 anys. Observem que els grups unitaris permeten una bona acollida a l'escola del grup de 3 anys. Els infants aprenen els uns dels altres. Al llarg del parvulari tenen l'oportunitat d'exercir diferents rols dins del grup, és a dir, de ser el petit, ser el mitjà i ser el gran. Els grans ajuden els petits i aquests se senten més segurs i confiats. Al llarg del curs s'estableixen llaços d'amistat que faciliten sentir-se acceptats i reconeguts pels altres.

El treball per projectes, l'educació en valors, el treball per ambients i els càrrecs són exemples de les propostes diàries per treballar les competències i afavorir l'aprenentatge entre iguals en els grups unitaris, tot respectant els ritmes d'aprenentatge. En els grups d'edat, activitats com la psicomotricitat, la plàstica o els projectes científics reforcen els aprenentatges més específics de l'edat.

Les nostres aules del segon cicle d'educació infantil són com les estances d'una casa, totes elles són espais que es van descobrir i es van omplint de vivències compartides. Es dona l'oportunitat de canviar d'espais als ambients, de grup (grup unitari i grup d'edat) i de mestres de referència durant la jornada escolar. Els infants de 3 anys accepten aquests canvis i s'adapten a aquest entorn amb una progressiva seguretat.

L'avaluació compartida entre tot l'equip de mestres del cicle que coneix l'alumnat, ja sigui perquè hi conviu en el grup unitari o en el grup d'edat, fa obrir la nostra mirada per conèixer millor les seves necessitats i confiar més en les seves capacitats.

4.2.3. Crònica del taller “El respecte pel temps d'acollida”

Elisenda Vilà, relatora del taller

La primera part d'aquest taller l'ha portat a terme Inés Zazu Artuch, directora tècnica de les escoles infantils de Pamplona i representant de la gestora de les escoles municipals, una coordinació que fa conjuntament amb Alfredo Hoyuelos.

La Inés explica que ha estat a les aules durant molts anys. Pamplona té 12 escoles infantils de 0-3 anys: 4 en eusquera –que fan la immersió seguint un procés diferent al català–, 4 en castellà i 4 en castellà/anglès (activitats).

Segueixen la línia pedagògica de Loris Malaguzzi: escolta als nens, relació amb les famílies i respecte als infants. També segueixen la pedagogia d'Emmi Pikler pel que fa al moviment lliure. Fan la psicomotricitat relacional d'André Lapierre.

Les educadores treballen com a parella educativa amb la mateixa responsabilitat, en classes distribuïdes per edats: 12 lactants, 16 caminants, 21 mitjans i 32 grans. Sempre hi ha 2 persones a cada classe compartint tutoria en tots els aspectes. En general, les escoles infantils tenen un total de 82 infants. Constantment, els professionals tenen formacions monogràfiques, com les d'André Lapierre o la del temps d'acollida que explicarem.

A Pamplona, el temps d'acollida l'anomenen TOPAKETAK i aquesta formació la van compartir 3 escoles. Van decidir canviar el nom de *període d'adaptació* pel de *temps d'acollida*. Consideren que aquest temps és molt delicat, és una adaptació a tres bandes: famílies, infants i mestres. En aquests moments es comença la socialització, amb sentiments molt diferents, pors, tristeses... És deixar els fills en mans de persones desconegudes.

És un període complex i dolorós, de construcció de vincles. Després de dos anys d'estudi i reflexió en la formació, van fer aquest canvi de nom: no era sols un canvi semàntic, sinó també conceptual.

“Els nens són el nostre centre d'atenció.” Tenen la figura central del **TALLERISTA**, que és l'Alfredo Hoyuelos, que va passant per les 12 escoles, i està un dia sencer a cadascuna. En aquest taller (d'investigació) es treballa amb fang, aigua, espuma, pintura... És un espai d'expressió, sense objectiu concret, on no hi ha límits de creativitat, el més important és el procés. Sí que hi ha límits respecte als treballs i als altres infants. Aquests tallers també els fan lactants (cobreixen el terra i experimenten amb els materials).

La figura del tallerista és molt enriquidora i interessant, es replantegen moltes coses entre els professionals sobre les quals poden reflexionar les escoles que comparteixen el projecte.

El procés és tal com segueix: al juny es fa una reunió amb els pares nous del curs següent, perquè el curs comença a mitjan agost i, per tant, és necessari organitzar i planificar aquests temps d'acollida entre les famílies. El 16 d'agost comencen les adaptacions. Les vacances són tot el juliol (s'inicien amb les festes de Pamplona) i s'estenen fins al 16 d'agost.

Les primeres entrevistes amb les famílies són amb el nen i les dues educadores. Una fa les preguntes i l'altra escriu i observa l'infant.

En iniciar l'adaptació, cada matí les educadores preparen l'espai on es plantejaran les propostes. Són espais amables, oberts, acollidors, i amb materials que conviden a interactuar. Porten temps retirant els materials de plàstic i substituint-los per materials de fusta o metall. A aquest període de construcció d'aquests espai hi dediquen el màxim temps possible.

El director tècnic observa i investiga aquest període d'adaptació i després s'estableix un temps per compartir i millorar les propostes amb les educadores.

Durant aquesta primera hora d'acollida a l'espai descrit, les famílies s'ubiquen

al voltant de l'aula sense estimular els seus fills ni fer res especial, amb una actitud d'espera i d'observació i sense dirigir en cap moment. Demanen a les famílies que estiguin en silenci, perquè havien observat que parlaven massa entre ells i es perdien els processos i les experiències dels infants. A poc a poc el nen va sortint de les cames dels seus pares, per començar a interactuar amb els materials i les educadores que es troben al centre de l'espai.

Les famílies tenien certa por i sentien inseguretat pel silenci i la proposta de no fer res amb els seus fills. Després agraiïen aquest temps d'estar atentes, disponibles, i veure els processos que anaven fent els seus fills. Això va ser una troballa per a les famílies, el fet de descobrir actituds noves en els seus fills.

Les educadores estan al centre de l'aula, amb actitud de proximitat, d'espera, sense estimular, i en una posició a la mateixa alçada que convida corporalment a l'apropament (assegudes o estirades, mostrant proximitat).

La parella educativa es converteix en un trio en aconseguir una tercera educadora a l'aula, per arribar a la gran demanda, a vegades només 2 o 3 hores diàries. Ha sigut un assoliment fonamental de les escoles.

El comitè de treballadors va lluitar per baixar la ràtio i aconseguir una persona de reforç, i va convèncer la classe política dels avantatges del benestar que representen els espais d'acollida i l'atenció als ritmes dels infants.

Les noves institucions (l'Ajuntament de Pamplona és d'esquerres) estan molt més receptives a l'etapa de 0 a 3 anys. Els polítics han de reconèixer que els infants d'aquesta etapa són també ciutadans amb els seus drets. S'ha desterrat la idea de l'"aparcament assistencial" i s'ha passat a considerar aquesta etapa com un període profund, fonamental i respectuosa cap al procés de creixement de la primera infància.

Han treballat molt tot el tema del silenci perquè el consideren fonamental en l'educació infantil.

Les reflexions de Francesc Torralba han estat un bon material en els seus inicis. Seguidament es transcriu un fragment del seu llibre *El silenci (un repte educatiu)*:

El silenci no és l'absència de la paraula, sinó que és un element necessari i fecund en la vida humana. De fet, el silenci ha estat objecte de reflexió al llarg de la història del pensament i molts filòsofs i literats han lloat el seu caràcter edificant

i constructiu. El silenci és una porta d'accés a la interioritat, al misteri del món i al misteri de l'altre. No obstant això, el silenci ha estat foragitat de la vida humana, de les relacions quotidianes. Vivim immersos en un soroll continu i asfixiant, on els espais de silenci són molt fugissers i la paraula humana queda emmascarada per sons de tot tipus. Hem exiliat el silenci de la nostra vida i aquest exili només pot ser negatiu. Descobrir la dignitat del silenci, desvetllar el seu caràcter edificant i constructiu, navegar pels diferents tipus de silenci, heus aquí l'itinerari que esbossem en aquest llibre. El pensament autèntic neix de la contemplació i la contemplació es cova en silenci. De la cultura del soroll, quin tipus de pensament pot emergir?

En aquest període de temps d'acollida és imprescindible el silenci a l'aula. El silenci permet estar pendents, atents, disposats. Es dona l'oportunitat d'observacions molt interessants.

Els períodes d'adaptació es fan en grups petits de 4 infants amb les seves famílies. Les adaptacions més individualitzades es van assolint en setmanes, en un mes o un trimestre, respectant com està cada infant. Cada família té també una realitat, es respecten també les qüestions familiars. Si les famílies poden, es pot allargar aquest període. S'intenta transmetre la necessitat del benestar del seu fill. Les famílies són força col·laboradores, i així l'infant té una persona de referència de la família, i ho poden ser fins i tot els avis.

Algunes concrecions de totes aquestes actuacions són:

- **L'horari escolar:** de 7.30 h a 16.30 h.
- **La mirada:** ha de ser a l'alçada de l'infant. El primer contacte entre infant i educador va fluïnt. Les mirades afavoreixen que es donin els primers contactes físics.
- **El contacte físic:** els nens han de desitjar aquest contacte i, quan es dona, la família pot marxar. No es dona mai abans de la primera mirada que s'ha descrit. El dia a dia va proveint les bases d'aquest vincle de confiança.
- **L'acomiadament:** sempre que marxen de l'aula s'han d'acomiar. Fins i tot quan l'infant s'abandona a dormir als braços de l'educadora.
- **El dret a plorar:** reivindiquen el dret a plorar fins que l'infant mateix decideix tranquil·litzar-se com a repte/assoliment propi. Aconsellem a

la família deixar-lo plorar fins que a poc a poc l'infant arriba a la seva calma interior. Mai s'ha de deixar el plor abandonat, sempre ha d'estar acompanyat i atès.

- **L'espai de trobada per a les famílies:** es prepara l'espai per acollir les famílies. En aquest espai hi ha fotografies de moments a l'aula, moments de cafè, de lectura.... I la directora de l'escola acompanya aquest temps. Fa de mediatra per conèixer com està l'infant.
- **La retrobada amb els infants:** és el moment de les abraçades amb els infants i d'explicar els petits progressos que van fent els seus fills a través de descripcions de processos experimentats a l'aula.

La relació amb les famílies és excel·lent.

Totes les escoles de 0-3 anys compten amb un pediatra i un psicòleg.

La documentació: les parets de l'escola mostren el que passa a dins de les estances, amb fotografies dels processos dels infants, unes fotografies que mostren allò que les mestres creuen que és més rellevant.

A la segona part del taller, Míriam Blanco i Dolors Nadal, mestres d'infantil a l'escola pública Estel-Guinardó de Barcelona expliquen que l'escola Estel ja fa molts anys que van apostar per fer una acollida llarga i repartida per diferents classes i amb companys de diferents edats. Ho anomenen **grups unitaris**, que estan repartits en quatre tutories, en cadascuna de les quals hi ha 6 nens de 3 anys, 6 nens de 4 anys i 6 nens de 5 anys. Estan distribuïts en 4 colors diferents i durant aquests 3 anys tindran la mateixa tutora. Compten amb les 3 tutores, la tècnica d'educació infantil (TEI), la persona de reforç i la mestra d'educació especial. Durant l'estona de menjador també compten amb 4 educadores per portar a terme aquest projecte, també el migdia. Això vol dir que les ràtios es redueixen a uns 18 infants durant tota l'etapa d'educació infantil.

Des de les 9 h fins a les 15 h fan aquesta distribució i a la tarda es reagrupen per edats amb les tutores per crear vincles d'edats de cara a primària.

La filosofia d'aquest projecte són els avantatges de compartir edats i distribuir la gran demanda afectiva que representa l'acollida dels infants de 3 anys. Així es redueix el temps d'espera i els conflictes són més fàcils de resoldre. Amb una ràtio de 18 nens, les tutores poden estar més pendents de les seves necessitats.

Al taller s'explica com es desenvolupa l'acollida a cada aula. A l'inici, els infants porten records de l'estiu i els comparteixen amb els companys mitjans i grans de l'aula. Les famílies entren a l'aula i poden veure que es desenvolupa una adaptació força tranquil·la. Durant la primera setmana, els petits venen només al matí i després ja es queden tot el dia.

Durant aquest primer temps, no sols les educadores atenen els infants nous de 3 anys, sinó que els altres infants de 4 i 5 anys també els estan acollint i els acompanyen en aquest procés.

Les famílies tenen entrada relaxada durant tot l'any: poden anar arribant de 9 h a 9.30 h. Els infants de 4 i 5 anys sí que entren tots a les 9 h del matí. Cada família utilitza aquest temps com vulgui: esmorzar, jugar, ajudar a resoldre imprevistos, col·laborar en diferents activitats...

El període d'acollida ja s'inicia al juny, amb una entrevista a les famílies. És una trobada per crear vincles, els pares expliquen com veuen els seus fills. És una informació relacionada amb els sentiments i les emocions dels pares. Les famílies expressen les seves pors, els seus temors i els seus anhels.

Quan les famílies entren a les aules veuen la realitat i van coneixent el dia a dia. Van guanyant confiança i complicitat amb l'escola. Si les famílies se senten segures, els infants també s'hi senten.

Al taller han projectat un vídeo, en què pares de l'escola expressen com han viscut aquest període d'acollida dels seus fills.

Durant els tres anys d'educació infantil a l'escola, els infants experimenten diferents rols, perquè barrejar edats és el més natural, forma part de la societat.

El fet que en els grups de tarda els infants es distribueixin per edats provoca que els rols dels infants canviïn molt. Al matí, els mitjans i els grans fan de suport i de referents als més petits, tot donant seguretat al grup. A la tarda, en canvi, es poden relaxar una mica més en el seu grup d'edat. Als infants de P5, quan marxen a 1r, se'ls pregunta com van viure la seva acollida. Tots diuen que recorden com els companys més grans els havien fet de referents. En aquestes interaccions sempre es crea molt coneixement, moltes competències per a la vida.

En aquests grups unitaris es creen diferents propostes, com ara càrrecs, projectes, educació en valors, música/anglès, treball per ambients...

4.3. El respecte a les famílies

4.3.1. L'EBM Dolors Canals

L'objectiu de l'EBM Dolors Canals de Barcelona és que els pares formin part de la vida quotidiana de l'escola, ja que escola i famílies comparteixen el mateix objectiu: tenir cura de l'infant, acompanyar-lo i propiciar-li benestar.

Consideren que l'EBM ha de ser un lloc que les persones que hi estan implicades (infants, famílies, educadores...) han de poder sentir-se seu, que també els pertany. Per això, les diverses situacions de la vida quotidiana i el fluir de la vida de l'escola han de permetre que tothom s'hi senti respectat i acompanyat. Les relacions han de tendir a ser molt respectuoses i basar-se en la confiança, en l'escolta activa i en l'acceptació de la diversitat per tal de construir diàriament la convivència.

És important acceptar la realitat que totes les famílies són diferents, però totes són vàlides. Els professionals hem d'intentar reconèixer les diferents famílies tal com són, sense pretendre canviar-les.

Documentar tot el que passa a l'escola com a marc d'actuació permet fer visible també les relacions que s'hi estableixen, unes relacions a les quals cal donar valor, amb independència del grau d'implicació o assistència de les diferents famílies a les activitats proposades per l'escola.

Durant la presentació de l'experiència s'ha proposat un exercici de meditació per connectar els assistents amb ells mateixos. Els professionals també pertanyem a una família, som fills i sovint també som pares. La dinàmica pretén que els assistents connectessin amb les seves pròpies arrels. Es basa en la visualització d'un arbre i com ens imaginem que és. Després, els participants han hagut de pensar una paraula que representés el que havien sentit realitzant la dinàmica i han dibuixat el seu arbre en un full.

Hem d'intentar trobar els punts de confluència que ens permetin connectar amb les nostres famílies, perquè la nostra relació amb les famílies té molt a veure amb nosaltres mateixos. Si connectem amb l'interior de nosaltres mateixos, amb la nostra pròpia història, ens és més fàcil connectar amb els infants i els seus pares i comprendre'ls.

4.3.2. L'escola EL PUIG d'Esparraguera

L'escola El Puig d'Esparraguera, fundada l'any 1970, és una cooperativa de pares que acull infants des dels 2 anys fins als 16. Als professionals de l'escola els interessa molt conèixer quines expectatives tenen les famílies en l'escola. Per això, l'escola intenta acompanyar les famílies al llarg de tot el primer any d'escolarització dels seus fills. La primera persona que acull les noves famílies és la directora, amb qui les famílies realitzen una entrevista en el moment de la matrícula. El mes de juny anterior a l'escolarització de l'infant es fa la reunió amb totes les noves famílies, en la qual se'ls demana què els agradaria que el seu fill trobés a l'escola. Generalment, les famílies no donen gaire importància a la qüestió acadèmica. Tot i la diversitat pròpia de les famílies, el més important són les relacions i les interaccions que s'estableix entre totes elles.

El centre també preveu una reunió de familiarització i una entrevista personal amb la mestra tutora. També cal remarcar com una característica de l'escola El Puig el fet que cada any es fan dues jornades de portes obertes, una per Nadal i l'altra per Sant Jordi, gràcies a les quals s'intensifica i consolida la relació escola-famílies.

A l'escola es respecten les diferents maneres de fer i es convida els pares a participar en les diferents activitats proposades, segons els seus desitjos o les seves possibilitats, i amb la finalitat que tothom vagi trobant el seu lloc.

Una altra de les activitats que fa l'escola és convidar les famílies a venir com a "expertes" a participar en els projectes que s'hi generen. També es fan visites als tallers que tenen algunes famílies, als horts o a les cases dels infants.

L'objectiu de totes aquestes activitats és que la vida familiar entri a l'escola, perquè els veritables experts en els infants són les seves pròpies famílies. Es dona molt valor a tot el nucli familiar. Per exemple, per reconèixer aquest paper de les famílies, es fa una festa dedicada als avis, perquè ells són un pilar molt important en moltes de les famílies que porten els infants a l'escola.

4.3.3. El treball de grup al taller

Relatora del taller: Ariadna Soto

Després de les presentacions de les dues escoles, s'ha fet un treball en el qual els diferents grups d'assistents al taller han pogut compartir les seves reflexions i han fet una representació de les seves conclusions amb objectes naturals. Amb els objectes naturals han fet figures i construccions, que han donat peu a poder reflexionar sobre la relació família-escola. Algunes reflexions que han sorgit arran de les representacions que s'han mostrat són:

- Amb les famílies no hem de pressuposar ni jutjar.
- L'escola acull diferents models familiars i ha de saber adaptar-s'hi. Les portes sempre han de romandre obertes.
- S'ha de fer pinya a través del treball en equip i de la formació.
- Tot i que a l'inici de curs sempre hi hagi neguit, apropar-nos a les famílies acaba donant bons fruits.

Per acabar, cadascú ha pogut establir relacions entre l'arbre individual que ha dibuixat i la reflexió que s'ha porat a terme al grups.

"Tan sols des del reconeixement absolut dels altres, del respecte i de l'amor, trobarem les vies per fer de relació entre la família i l'escola un lloc de trobada que ha de donar nombrosos fruits, ja que en gran mesura és a les nostres mans el futur de les noves generacions"
Parellada, 2007

4.4. El respecte entre l'equip de professionals Presentació

Imma Homar, directora de l'escola bressol municipal El Tramvia Blau, Barcelona

La primera sensació que vaig tenir davant l'encàrrec de l'ICE de la UAB de presentar l'experiència de l'EBM El Tramvia Blau amb referència al respecte entre l'equip de professionals, en aquestes XIII Jornades, va ser una gran emoció. Se'ns presentava l'oportunitat de mostrar la nostra particular manera de fer, de la qual ens sentim molt orgullosos. Una manera de fer que no és la millor, ni l'única, i que de ben segur altres escoles també comparteixen, però és la nostra i ens l'estimem.

Totes les persones que formem part de l'equip de professionals de l'escola bressol municipal El Tramvia Blau (les educadores tutores, les educadores de suport, les cuineres, les netejadores, les alumnes en pràctiques i jo mateixa) hem aconseguit en un període de tres cursos crear un ambient de treball que ens satisfà. Un ambient de treball sensible, acollidor, honest, clar, enriquidor, que ens permet créixer personalment i professionalment, un ambient en què l'atenció a les necessitats de les persones és el principal objectiu que ens ocupa.

No és una tasca fàcil, i com qualsevol procés relacionat amb l'aprenentatge, no té fi. Cada pas de millora ens porta a provar de fer-ne un altre, tot gaudint del present i valorant allò que tenim.

D'aquesta forma aconseguim gestionar les dificultats del moment que ens ha tocat viure, amb alegria i bon humor, però sense perdre la consciència de tot allò que cal recuperar després de les retallades. No volem perdre de vista la lluita que cal mantenir sense defallir, sempre amb positivisme, aportant la nostra particular forma d'avançar.

A l'escola bressol El Tramvia Blau, la nostra màxima és que els infants són

el primer i, per això, l'equip de professionals que els hem d'atendre hem d'estar bé, a punt, sentint-nos segurs, il·lusionats i capaços. Estem contents d'arribar a l'escola i d'iniciar cada dia l'aventura d'acompanyar els processos d'aprenentatge de les criatures i d'interaccionar-hi. Procurem dir les coses pel seu nom, procurem parlar clar, procurem assumir la nostra responsabilitat, procurem donar exemple amb els nostres actes.

Volem un món millor, i qui millor que nosaltres per mostrar a tota la comunitat educativa que podem començar a fer-ho dins de la mateixa escola, promovent relacions de qualitat en què l'afecte, el respecte i la confiança siguin el més important, construint entre tots una escola prou bona.

Per exposar la nostra experiència hem contactat amb l'escola Congrés d'Indians, que comparteix el taller amb nosaltres i hem acordat els punts següents:

- Presentació de cada escola, una de 0-3 i l'altra de 3-6.
- Explicació de com viu cada escola el respecte en relació amb l'equip de professionals.
- Principis, actituds, concepte de treball en equip, concepte de direcció.
- L'equip directiu i les relacions amb l'equip de professionals.
- Les accions concretes que es porten a terme a cada escola per afavorir les relacions entre els professionals.
- Qüestions i interrogants per afavorir el debat.
- Una petita dinàmica per experimentar el que s'exposa i tancar la sessió.

4.4.1. El respecte entre l'equip de professionals Desenvolupament del taller

Relatora: Sílvia Blanch Gelabert. UAB

En aquest espai d'experiència es narren alguns aspectes clau de la cura entre professionals que es porta a terme a dos centres educatius: l'EMB Tramvia Blau i l'Escola Congrés Indians, tots dos situats a Barcelona. Després del torn d'exposició de cadascuna de les escoles, s'obre un torn de paraules i, per acabar, es realitza una dinàmica conjunta.

4.4.1.1. La benvinguda

Arribem al taller i la porta és tancada. Ens fan esperar fora, fins que s'obre la porta. Les mestres ens donen la benvinguda mirant-nos als ulls i oferint-nos xocolata. En entrar, ens adonem que ens reben en un espai cuidat: espelmes, música, encens... mostren un espai acollidor. Les participants anem apuntant somriures, ens anem relaxant.

Les responsables del taller ens fan adonar de la importància d'ajudar a començar, d'acompanyar la transició d'un moment a un altre, d'un espai a un altre.

Els dos equips es presenten i també els participants, indicant el nom, l'escola i amb quin grup d'edat treballen, si escau.

4.4.1.2. L'experiència de l'EMB Tramvia Blau

L'Imma Homar Martí, com a directora i en nom de tot l'equip de l'EMB Tramvia Blau que també hi està present, inicia la primera part d'aquesta sessió d'experiències dient: "Només sé que no sé res, que encara queda molt camí per aprendre".

Exposa que el que presenten com a escola és una experiència, i que no és l'única manera de fer. A continuació, acompanyada d'imatges, exposa diferents elements clau en la cura de l'equip de professionals, que a continuació se sintetitzen agrupats per temes:

- **On està situada geogràficament l'escola.** És un element que condiciona aspectes com l'accés o la relació amb la comunitat.
- **Actitud:** estar tu bé perquè els infants estiguin bé. Anar a treballar amb alegria.
- **Relacions de qualitat.** Per construir-les es requereix temps, confiança i afecte (transmès a través del somriure, la mirada, tocant, posant límits...).
- **Concepte d'equip.** L'equip som tots: cuineres, personal de neteja i suport, mestres i directora. Per fer equip s'ha de cooperar, prendre acords des de la diferència per arribar a l'objectiu

- **Estil de direcció.** Dirigir vol dir fer créixer. L'Imma ens explica que en assumir la responsabilitat de ser directora pedagògica també assumeix que pot estirar del centre. Per fer-ho destaca dos aspectes relacionats amb els judicis i la comunicació:
 - Analitzar sense prejudicis, **mirar sense jutjar**.
 - A l'hora de resoldre conflictes, cadascú ha d'assumir la responsabilitat que li pertoca, per això és important **parlar clar** i no per darrere. Ser capaç de veure què és responsabilitat meua i què és responsabilitat de l'altre.
- **La gestió de les emocions.** Ens explica una performance que van fer a l'escola per treballar el dol, davant una situació sorgida amb una família.
- **Ambient de treball sensible.** Assenyala alguns aspectes com:
 - Somriure, dir-se bon dia, rebre amb xocolata com hem fet avui.
 - Celebrar aniversaris.
 - Compartir moments de distensió.
- **Formació permanent.** L'Imma destaca la importància de seguir-se formant i compartint perquè facilita el creixement, tant personal com professional. Explica que és important poder fer un traspàs intern de les formacions.

4.4.1.3. L'experiència de l'escola Congrés Indians

La Desireé Hortigón Flores, mestra i cap d'estudis d'infantil, i la Gemma Noguera Trescents, mestra d'educació infantil, ens presenten la seva escola i assenyalen que el seu projecte educatiu se sustenta en dos pilars: **l'acompanyament emocional i l'aprenentatge viu i actiu.**

Inicien la seva explicació posant l'accent en la falta de coherència que hi ha quan demanem als infants fer coses que nosaltres, com a mestres, no fem, i destaquen que cal treballar la coherència dins l'escola. Expressen "la necessitat de cuidar la nostra ànima i la dels nostres companys i companyes per sostenir-nos emocionalment com a equip".

Destaquen aspectes com mostrar una **mirada amorosa**, estar ben tractades i sentir-se cuidades. Exposen que ens hem de **cuidar** i també **amanyagar**. En aquest sentit, exemplifiquen que quan una mestra no està bé pot marxar de l'escola (una estona, per exemple) i la cap d'estudis o alguna altra companya la substitueix. Es tracta de tenir en compte les diferents **dimensions de la persona: emocional, corporal, mental i espiritual**. Com a equip, el respecte és bàsic i en destaquen dos eixos: **l'acompanyament emocional i el pedagògic**.

L'acompanyament emocional de l'adult fet amb respecte i amor.

Les mestres van destacant diferents aspectes clau de l'acompanyament, com:

- **La relació i el vincle.** Expliquen que la construcció del vincle es cou a foc lent. És important la **mirada**, mirar-nos als ulls tal com som, sense emetre judicis.
- **Els interessos i les preferències.** Tenir en compte què li agrada fer a cadascú per tal que tothom trobi el seu lloc; si un està còmode, l'escola també en surt guanyant.
- **Pensar que tothom és important.** Cada matí, l'equip directiu passa a saludar la resta de l'equip de mestres amb un "bon dia" i una abraçada. És una manera de fer present tothom.
- **Ser tu mateixa.** Es promou que cadascú respecti els seus límits i que en un moment determinat hom pugui expressar: "ara no puc", i que l'altre no s'ho prengui malament.
- **Disponibilitat de l'equip directiu.** La porta està oberta per mostrar o demanar disponibilitat.
- **L'acollida.** La mirada d'amor a la gent que arriba nova. Hi ha un procés d'adaptació, com a mínim, d'un trimestre.
- **El suport.** Es facilita l'acceptació de les emocions i, per això, quan un no està bé, hi ha més suport a l'ambient.
- **Les emocions i la responsabilitat.** Es promou l'acceptació de les emocions i la responsabilitat dels adults per actuar i viure el dia a dia.

L'acompanyament pedagògic es realitza en actuacions com:

- **Atenció a l'equip.** L'equip som tots i cal cuidar-nos i cuidar les relacions entre la coordinació (directora, cap d'estudis d'infantil i cap d'estudis de primària), les mestres, els voluntaris, els acompanyants de menjador, el projecte d'educadors... a través d'accions com ara:
 - Les **reunions** entre mestres, voluntaris i acompanyants de menjador
 - **Algunes dinàmiques que es porten a terme** (algunes que fan amb infants)

Ens exemplifiquen aquest acompanyament amb la següent frase de Margaret Mead:

"Nunca dudes de que un pequeño grupo de personas comprometidas puedan contagiar al mundo. De hecho, es lo único que lo ha conseguido"

- **L'acollida als mestres.** Acollida als mestres nous amb un protocol de benvinguda. També es fa formació interna a través del CRP.

- **L'escola d'estiu.** Aquesta formació que es fa a l'escola permet parar, estar amb calma. També compartir la riquesa de mirades entre mestres d'infantil i primària, de mirades externes, reflexions i anàlisis.

4.4.1.4. Torn obert de paraules

A continuació s'obre un torn de debat per compartir preguntes, resoldre dubtes o per fer reflexions. Algunes de les qüestions que han emergit han estat:

- *Com plantejar una fita a tot l'equip i respectar els diferents ritmes personals?*

Les ponents expliquen que hi ha uns mínims de tracte que s'han de mantenir. Que cal establir uns límits i cal analitzar què deu passar emocionalment quan alguna persona no fa el que ha estat acordat. Per exemple, quan el que és personal afecta el que és professional, s'ha de poder dir a la persona afectada: "et respectem i t'estimem molt, però pensem que t'està passant alguna cosa".

Aquest comentari generalment dona bons resultats i la persona afectada l'agraeix.

Destaquen que no es pot confondre el respecte amb l'acompanyament emocional. Treballem amb un compromís educatiu amb responsabilitats i deures.

Així mateix, expliquen que a vegades una persona no està bé i està patint perquè està en un moment personal difícil. Aquestes persones a vegades acaben marxant del centre, però cal fer un bon tancament. Sovint, al cap d'un temps, ens podem tornar a comunicar i a mirar.

- *Què fer quan trobem algú que no combrega amb el projecte del centre, com podem ajudar-lo a fer el canvi?*

Comenten que és important convidar a algú de fora per poder reflexionar, que posi els límits. Quan és algú de fora i no de dins de la mateixa escola el qui ho diu, ajuda a fer els canvis. Cal acompanyar i donar oportunitats a tots.

- *Què es pot fer quan hi ha manca de formació en la coordinació?*

Exposen que cal fer un treball personal, ja que no ens ensenyen a gestionar equips. Cal demanar formació al Departament.

- *Què podem fer quan s'arriba a un equip amb gent molt diferent?*

Elles responen que és important confiar en la gent. Algunes estratègies per aconseguir-ne la col·laboració poden ser: ser amables i acompanyar emocionalment, mostrar flexibilitat, evitar l'exclusió, donar oportunitats a tothom, demanar-los les seves especialitats i preferències, viure-ho com un repte de tot l'equip.

4.4.1.5. Dinàmica de tancament

S'acaba la sessió amb una dinàmica inclusiva amb globus que incorpora tothom.

4.5. El respecte a les noves iniciatives familiars i professionals

4.5.1. Presentació del taller

Relatores: Jenny Silvente i Amau Careta, de l'equip d'El 0-6 de l'ICE de la UAB

Espai d'experiències educatives al voltant del respecte a **les noves iniciatives familiars i professionals** amb el Projecte Educatiu La Caseta i l'Escola Viva El Roure.

Presenten l'espai la Begoña González, fundadora i educadora de La Casita/La Caseta, i l'Escola Viva El Roure; i la Neus Llop i l'Aina Argemí, cooperativistes i educadores del Projecte Educatiu La Caseta.

El primer que introdueixen les ponents és que les “noves” iniciatives familiars i professionals no són cap innovació, ja que hi ha projectes que estan funcionant des de fa més de 20 anys. Són projectes vius: en l'equip, en les famílies, en l'entorn... i hi ha moltes maneres diferents d'abordar el fet educatiu. El Roure, per exemple, és un projecte educatiu nascut de les famílies, i La Caseta és un projecte nascut dels professionals. Hi ha una gran pluralitat de projectes: amb més pes de l'equip educatiu, o amb més pes de les famílies... i cada projecte té la seva trajectòria singular. Ambdós tenen en comú que entenen l'assemblea com un espai de relació i enriquiment.

Les tres dinamitzadores proposen una activitat d'acompanyament per parelles, en què un dels components de la parella té els ulls embenats i no parla, mentre l'espai li presenta diferents possibilitats d'activitats (filferro, braille, costura, fang, música, i joc psicomotor) en les quals l'altre l'acompanya. Donen també com a consigna entendre l'espai com un ambient d'exploració i transformació, i procurar estar en contacte amb un mateix, amb consciència del que ens passa dintre.

Durant l'activitat els participants acompanyen des de diferents estils: des d'una mà que s'ofereix o un contacte suau a l'espatlla fins a un braç que estira o unes mans que expressen “ja ho faig jo per tu”. Des del primer moment de l'activitat queda palesa la dificultat de mantenir-nos en silenci.

Després tornem a la rotllana per compartir la vivència de l'activitat i reflexionar conjuntament al voltant de diversos temes.

Primerament connectem amb les diferents actituds de confiança i desconfiança. “Estar amb els ulls tancats demana de tu que confiïs, estar a mans de l'altre amb la seguretat que no hi ha perill. No és fàcil”. En la conversa es vincula aquesta confiança amb el fet de deixar-se anar (de cap i de cos) dels nadons, quan se senten confiats i relaxats. Connectem també amb la dificultat i la contradicció de “jo hi confiava plenament, però no del tot. Fins que no controles...”

Les dinamitzadores qüestionen “en quin grau estan relacionats el respecte i la confiança? De què estan fets?” i es diu que hi ha una part d'herència emocional, i que hi ha nadons que ja arriben amb una tensió. Una altra veu indica que “la vida és un moviment de tensió i distensió.

Quina és l'amplitud del moviment? La força vital dels nens. Sovint entrem en la dualitat que la tensió és dolenta i la distensió bona, però són dues cares del mateix moviment”

Arran d'un comentari sobre com l'acompanyant s'anava reajustant al que necessitava la companya invident, apareix una nova pregunta: “Qui guia, l'acompanyant o l'acompanyat?”, a la qual el grup respon que en l'adaptació dels infants als espais, als límits, al funcionament... l'adult és qui acompanya.

Les dinamitzadores indiquen que primer cal esperar que l'infant s'apropri. Confiem prou que sabrà fer-ho sol? És una confiança excessiva? L'he d'ajudar perquè pugui avançar? A vegades, per massa confiança, es falta al respecte perquè es demana a l'altre més del que pot fer. Però... i s'entra en desesperació i surt el “ja t'ho faig jo”? Quan, per a cadascú, és el moment que considero/interpreto que l'altre “no pot”? Quan s'és prou objectiu? També es parla del temps que necessiten els infants per poder arribar al límit de la seva exploració. A vegades és enorme i han de poder ser ells els que efectivament arribin a la conclusió que no poden. Com a acompanyant, quan és millor entrar? També es recupera la idea que a vegades oferim coses als infants per a les quals no estan preparats. El límit és en el risc de fer-se mal. Quin ús ha de tenir un material? Si, per exemple, només hi ha agulles grosses (un material fàcil), hi ha una experiència que es perd. Cal acompanyar a descobrir la pròpia manera singular d'estar al món, a través de la presència.

En la conversa també apareix la idea que cal tenir en compte el respecte a l'exploració. A vegades es preparen presentacions d'ambients i de materials que, més que incentivar la creativitat, la limiten. Es tracta del valor del material inespecífic i no preparat. També es parla de com el respecte està vinculat a la responsabilitat d'estar atent al que fa l'altre, que no prengui mal. Cal tenir en compte que la dimensió que una experiència pot tenir per a un infant és diferent de la que hi podem posar nosaltres. No hem de dir “no passa res”, si un nen s'ha fet mal o plora. Hem d'establir una vinculació energètica, de cor a cor, no del que es considera important o del que s'espera que sigui.

Al taller també es pren en consideració si la responsabilitat va lligada a la culpa. Cal no sobredimensionar-ho ni creure's un superheroi. No es pot arribar a tot. També hem de tenir en compte quines són les nostres necessitats com a acompanyants, i es planteja fins a quin punt respectem les experiències de frustració, les desagradables... Hi ha una dualitat: només volem mirar una part de la vida? Com podem respectar les experiències dels infants com ara: “no puc”, “m'he fet mal per descobrir els límits”, o “no en sé”? També com es camuflen els resultats d'aquestes experiències davant les famílies? Es tracta

del tema de la culpa professional i les expectatives excessives de les famílies quan esperen escoltar que tot ha anat fantàstic.

En aquest sentit es posa èmfasi en el fet que cadascú acompanyi des d'on se situa com a adult. És saludable procurar ser conscient de què mou emocionalment cadascú i poder-ho regular. Saber què prové de l'experiència pròpia i què pertany a l'altre. Per exemple, quan un nen s'enfila a l'escala i un acompanyant li diu "ja prou, no t'enfils més amunt!" és per la seva pròpia por. Aleshores l'altre, on queda? D'aquest fil de la conversa passem a posar en valor la importància de treballar en equip i amb les famílies. Als adults sovint ens passa que cadascú té els seus detonants i les seves alarmes pròpies, i hi ha nens que fan treure als adults "tots els nostres monstres que es porten a dins". És en aquests moments que és important comptar amb algun company que en aquell moment pugui acompanyar millor l'infant.

Arran d'aquestes darreres intervencions, una de les participants pregunta com encarar les famílies que en realitat són dues famílies en una: com atendre els pares separats o bé dues famílies enfrontades. Quin paper hi fa l'escola? Les ponents indiquen que és qüestió de veure quins són els límits de la nostra funció educadora. Oferim un espai de comunicació tant per al pare com per a la mare. Cal acollir tota la família, tingui la complexitat que tingui. També hi ha nivells de complexitat alts amb famílies no separades. La funció que pertoca a l'espai educatiu és la de facilitar la comunicació en la relació. Cal adonar-se fins on la família dona permís per entrar, per actuar, i reflexionar sobre quines són les nostres funcions, com millorar la comunicació. La pedagogia sistèmica dona pistes sobre el lloc que han d'ocupar els docents i sobre com aconseguir que tota la família, amb la seva complexitat, se senti acollida. Una altra cosa és fins on es pugui obrir la família. És important no prendre partit també amb les famílies separades que no estan en conflicte. A vegades cal posar límits a la família; quan et treuen "draps bruts" de l'altre cal dir: "això no ho podem atendre". El que sí que es fa és convocar els dos progenitors junts a les reunions.

Es tanca el taller i la trobada tot parlant de la importància de poder acompanyar les famílies, que són la primera pota bàsica de l'educació, perquè són les que tenen la responsabilitat fonamental d'acompanyar. Actualment són les mateixes famílies les que demanen de poder viure de manera diferent la criança dels fills, les que volen reprendre les relacions entre família i escola. També es planteja la complexitat dels projectes que neixen de les famílies, amb la dificultat que sovint els suposa distanciar-se de la realitat concreta dels seus fills. Hi ha processos de conflicte, d'acollida, d'evolució... Són experiències que es construeixen des del diàleg, des de la comunicació emocional entre

adults. Cal començar pel respecte entre adults per poder cuidar el sistema: famílies, equip, empresa. Han d'esdevenir un engranatge de comunicació i relació el més saludable possible. És a partir d'aquí que es pot oferir un servei de qualitat als infants.

Es tanca la conversa remarcant la importància d'establir clarament les funcions de cadascú per evitar conflictes entre professionals, i entre professionals i famílies. Cal establir uns límits clars. Hi ha molts d'aquests projectes que fracassen per qüestions que tenen a veure amb la relació entre adults. No tenim, en general, experiència en el treball en grup, en equip, i això genera dificultats de gestió de la diferència, perquè no ho tenim integrat. És un procés d'aprendre a ser col·lectiu, de no mirar-me individualment o únicament la meua família, sinó posant la mirada i l'energia en allò que ens és comú: el projecte pedagògic i la criança. Tots estem en constant construcció.

4.5.2. La Caseta

Breu presentació

La Caseta és un projecte que s'inicià l'any 2000 al barri de Gràcia, com a relleu de La Casita, creada per la Begoña i el Cristóbal. De 2000 a 2015 va ser gestionada per Pere Juan, i el setembre del 2015 va passar a ser gestionada per una cooperativa de treballadores sense ànim de lucre al capdavant de la qual hi ha l'Aina, la Neus i la Maite.

A La Caseta, s'hi desenvolupen 3 projectes: el de matins (que acull 28 infants de 2 a 6 anys des de les 9 h fins a les 14.30 h), el de tardes (amb una gran diversitat d'activitats per a infants i en família) i el de la formació anual en pedagogia lliure, així com tallers puntuals per a adults.

Els principals referents del projecte són la psicomotricitat relacional, els llenguatges expressius i el massatge infantil.

Aina Argemí Pont, mestra d'educació infantil, psicomotricista, pedagoga sistèmica. Treballa a La Caseta des del curs 2011-2012.

Neus Llop Guevara, educadora social, formada en tècniques d'expressió i en psicomotricitat educativa i terapèutica. Treballa a La Caseta des del curs 2009-2010.

Entre les participants al taller també hi ha la Maite Durant Coll, membre de la cooperativa de La Caseta i acompanyant del projecte.

Desenvolupament del taller

En l'espai de l'experiència "El respecte a les noves iniciatives familiars i professionals", portada a terme per part de les iniciatives El Roure i La Caseta, s'ha partit d'una dinàmica per experimentar, des del rol de l'acompanyant i l'acompanyat, poder percebre el que seria viure en pròpia pell un projecte com el nostre. Posteriorment, s'ha posat èmfasi especial en la reflexió del que ha succeït i des del respecte. La dinàmica que s'ha ofert és la d'una petita representació del que els infants viuen dia a dia dins La Caseta. Aquesta és també una de les propostes que s'ofereixen en la formació anual i en els tallers que impartim a les famílies del projecte.

La Caseta és un projecte que s'inicià l'any 2000 al barri de Gràcia de Barcelona. L'any 2015 es va crear una cooperativa de treballadores sense ànim de lucre, que actualment és la que gestiona el projecte de "La Caseta, espai d'acompanyament als infants".

En el projecte de matins s'acullen 28 infants entre 2 i 6 anys en horari de 9 h a 14.30 h, amb l'objectiu d'acompanyar-los en la seva evolució tot intentant recollir i respectar les seves necessitats. Cada matí els 28 infants estan acompanyats per 5 adults: 3 de l'equip pedagògic i 2 persones voluntàries o que fan pràctiques d'alguna formació.

El projecte pedagògic de La Caseta se centra en pilars com el respecte, l'acceptació, l'autonomia, la llibertat, els límits i el descobriment de si mateix i de l'entorn.

La Caseta és un espai en el qual no s'obliga ningú a fer quelcom que no vulgui fer (en relació amb l'activitat i no amb les normes). Partim del que cada infant porta dins, des dels seus desitjos i interessos. Mitjançant la creació d'un ambient de seguretat física i afectiva afavorim que cada infant trobi el seu lloc dins del grup i de l'espai de la Caseta. A poc a poc sorgeixin les necessitats, les iniciatives, les ganes de compartir, les ganes de soledat, de joc, i es van teixint les xarxes que connecten infants i acompanyants.

Un dels objectius centrals del projecte és que els infants mantinguin la connexió amb el seu interior des del reconeixement de les seves necessitats i desitjos. Aquesta percepció és susceptible de perdre's si l'infant està acostumat a respondre a l'adult i a seguir-ne la voluntat. Si l'infant se sent lliure de ser com és, sense que ningú el jutgi, sabrà el que vol. No perdrà la capacitat d'escoltar-se a si mateix i podrà desenvolupar la capacitat d'escoltar els altres. Si se sent acceptat tal com és, desenvoluparà la confiança en si mateix, base de la confiança en els altres i en la vida en general.

Confiam en la capacitat innata dels infants per guiar els seus aprenentatges.

Reconeixem la necessitat del moviment i del joc espontani com a vivències que permeten que l'infant s'expressi, es vinculi amb els altres, es conegui a si mateix i al seu entorn. Acompanyem, així, l'evolució espontània de l'infant en el procés que va de la vivència al llenguatge.

L'adult acompanya l'infant i li garanteix un ambient harmoniós que facilita el desenvolupament dels seus processos espontanis. Moltes vegades el "no fer" de l'adult, que en alguns casos es podria anomenar *no intervenció*, requereix delicadesa i escolta i permet que es creï una comunicació molt profunda entre l'infant i l'adult.

Utilitzem una metodologia dialogant que facilita sense imposar, que crea un marc i un ambient, abans que fer propostes amb finalitats concretes i definides prèviament per l'adult.

En el marc de la pedagogia lliure, pilar fonamental del projecte, els límits venen imposats pel respecte a l'altre, a l'espai i als objectes. Quan sorgeix el conflicte, el nostre acompanyament es basa a garantir la seguretat física i emocional i oferir seguretat i autonomia, de manera que l'infant adquireix, progressivament i al llarg del procés, eines internes suficients per afrontar per si mateix aquestes dificultats. Aquest és un procés que l'enforteix.

La Caseta és fonamentalment un espai on, tant infants com adults, creixem. Cadascú dona i rep de maneres diferents, i és important tant l'aprenentatge de l'infant com el de l'adult que l'acompanya. En aquest sentit, també són essencials la implicació i la participació per part de les famílies per sostenir un projecte d'aquestes característiques.

www.la-caseta.com

[facebook](#): La Caseta Educació Lliure

4.5.3. El Roure

Informació extreta del seu espai web: <https://www.elroure.org/>

L'escola El Roure va iniciar la seva trajectòria el 2001 en una finca rústica de l'Alt Penedès (Barcelona). La van fundar la Begoña González i en Cristóbal Gutiérrez, com un pas més en l'evolució del seu concepte d'escola viva, després de fundar La Caseta el 1996 al barri de Gràcia de Barcelona.

La creació d'El Roure és fruit de la confluència de dos recorreguts personals

i professionals: el del Cristóbal Gutiérrez i el meu, Begoña González. En Cristóbal feia molts anys que es dedicava al seitai (disciplina creada pel japonès Haruchica Noguchi i que estudia el moviment involuntari psicofísic del organisme). Jo, des que era adolescent, vaig somiar a crear una escola diferent a la que coneixia. Vaig estudiar magisteri i algunes disciplines que m'interessaven especialment, sobretot en el camp de l'expressió i el creixement personal.

Arran de la nostra trobada i de la convivència amb el meu fill, en Cristóbal va començar a fer cursos sobre la cura de la criança dirigits a famílies i educadors. En van sorgir algunes famílies molt interessades en la creació d'un espai per als seus fills i filles en la línia que es proposava en els cursos. Així, el 1996 es va fer el primer pas al pis de Barcelona on vivíem, i vam acollir quatre o cinc nens i nenes. El suport i la confiança d'aquestes famílies varen ser decisius per a la creació de La Casita (de 2 a 6 anys), al barri de Gràcia de Barcelona, aquell mateix any, i posteriorment també per a la creació d'El Roure (de 3 a 16 anys) a Mediona, l'Alt Penedès, l'any 2001.

La llavor d'El Roure va trobar les condicions més favorables per germinar i créixer. Una persona propera va fer de mecenes oferint-se a comprar la preciosa finca que vàrem triar per ubicar-hi el projecte. Les primeres famílies es van lliurar en cos i ànima a la reforma de les edificacions i hi van implicar familiars i amics. Va ser una època de treball exhaust, tant en la reforma i adequació de l'espai i en la preparació de materials educatius com en la reflexió i l'evolució de la metodologia, l'organització i l'explicació de la línia educativa que estàvem creant.

Com tot començament, es va viure en un ambient d'il·lusió i d'implicació molt intens entre nosaltres, les famílies, els amics i els professionals que hi col·laboraven de forma desinteressada. Vàrem compartir suor entre ciment, runes i pintura, hores de cuina, tertúlies pedagògiques a sobretauls de grup, somnis, incerteses i molta confiança.

Varen ser temps de mancances econòmiques i dificultats constants, en què no existien les vacances, ens aclaparaven els maldecaps... i ens empenyia una força immensa.

4.6. El respecte a la Natura

Escoles: escola del Bosc de Rubió i escola rural Vall de Néspola de Mura

Relators: Gabriel Lemkow i Carolina Palacios, de l'equip d'Educació Infantil ICE 0-6

4.6.1. Presentació del taller

En entrar a l'espai del taller, tot està disposat per gaudir d'una onada de sensacions: un espai natural i estèticament preparat talment com si fos un bosc, l'olor que desprenen els materials, els sons que ens traslladen la natura, una paradeta amb materials i recursos, alguns llibres sobre l'entorn, estris d'aventura i d'investigació...

Després d'aquest primer contacte amb l'espai, comença la presentació de les dues experiències, l'escola del Bosc de Rubió i l'escola Vall de Néspola de Mura. Dues experiències ben diferents, però amb uns principis clars i comuns: la importància del contacte amb la natura.

En aquest taller, ambdues escoles ens transmeten que necessitem els espais naturals exteriors per créixer plenament, ja que ens aporten llibertat, aire, palpitació, vida... Són espais perfectes per aprofitar-los i aprendre d'ells, sense allunyar-nos del que ens ha acompanyat al llarg de la nostra història.

Cada vegada són més les escoles que confien en aquest potencial i en la importància de crear espais de contacte amb l'exterior. Aquestes dues escoles són un exemple clar per començar a reflexionar sobre les experiències que es poden viure i sobre els beneficis que els espais exteriors ens poden aportar. Al taller que han organitzat ens fan qüestionar aspectes rellevants que trobem moltes vegades al nostre sistema educatiu.

D'aquesta manera podem conèixer quins materials fan servir, com organitzen les sortides, com actua l'adult davant de situacions inesperades, com actuen els infants, com es relacionen; totes aquestes situacions estan relacionades amb la quotidianitat que ens fa entendre el seu dia a dia i sobretot la identitat pròpia de cada escola.

Perquè puguem sentir i entendre amb el nostre cos què pot aportar la natura, la part de taller més vivencial ens fa sentir la força i la vitalitat que ens transmeten els elements naturals. Amb els ulls tancats i amb sons naturals de fons, podem tocar, olorar, sentir aquells elements que ens apropen. Una manera de deixar-nos anar, de parar atenció al nostre cos i a les nostres sensacions. Un moment de connexió que ens fa sentir el cos net i lliure, tot plegat acompanyat de paraules que van descrivint totes aquestes sensacions.

I una vegada tenim el cos en calma, podem conèixer in situ documentacions que reflecteixen aquestes vivències amb els infants. Tot plegat un conjunt d'experiències que ens reafirmen encara més els nostres propòsits: tot infant té dret al contacte amb la natura.

4.6.2. A L'Escola del Bosc aprendre és tota una experiència

Les mestres expliquen que a la seva escola deixen que els infants pugin als arbres, es rebolquin per l'herba, toquin les plantes i la terra, observin els insectes... Són maneres senzilles i divertides d'entrar en contacte amb la natura. Així, a més de jugar i gaudir, incorporen conceptes logicoabstractes que estan a la base de les matemàtiques, la lectura o les ciències. Però, malauradament, per a les noves generacions, la natura és moltes vegades una abstracció més que no pas una realitat. Els perills d'una criança i una educació excessivament artificials i urbanes comencen a passar factura: soroll, amuntegament, sobreestimulació sensorial i cognitiva, excés de temps en espais tancats, excés de televisió, jocs electrònics i activitats dirigides per adults que no deixen lloc per a l'elaboració personal, la imaginació i la creativitat i que suplantem els éssers de la natura. Després que alguns experts hagin començat a qüestionar què hi ha darrere de l'actual onada d'hiperactivitat infantil, es comença a parlar del trastorn per dèficit de naturalesa que afecta

els infants (i també els adults) i s'inicia un gran debat sobre la necessitat urgent d'apropar els nens a la natura. Ara, a tot el món, l'educació s'orienta al verd: les Skogsmulle escandinaves, les Waldkindergarten alemanyes, les Forestschool i les Naturekindergarten al món anglosaxó... No és una moda, és una necessitat vital humana. Els beneficis que aporta la natura són d'un enorme valor, tant físics i emocionals com intel·lectuals. El contacte directe i continu amb el medi natural comporta menys malalties i nivells d'estrès inferiors, alleujament dels trastorns d'atenció i d'hiperactivitat, sociabilitat, disminució de l'obesitat, habilitats motores més desenvolupades, jocs més creatius, riquesa del llenguatge... La natura permet desenvolupar la curiositat innata de l'ésser humà i les ganes d'aprendre. El desig d'aprendre neix genuïnament a partir d'aquesta curiositat i, perquè segueixi viva, els nens necessiten un entorn on puguin explorar, investigar, moure's, estudiar o desenvolupar qualsevol activitat que els ajudi a millorar el seu nivell actual de competència i maduració. Estem segurs que nosaltres, els adults, si ens llancem a la recerca d'aquells moments i situacions en què ens hem sentit més vius, ens adonarem que els millors records d'infància estan envoltats de natura. I ara, els infants es troben obligats a demanar als adults les coses que aquests van rebre en abundància en la seva infància: jugar al bosc, al carrer, als patis... durant tot l'any. Perquè és jugar en llibertat i de manera tan autònoma com sigui possible que l'infant descobreix les seves preferències i les seves capacitats. El dret i la necessitat dels infants de jugar a la natura no és anual, ni tampoc mensual, és quotidià i permanent. I la manera més bonica, natural i rica de portar-ho a terme és compartint-ho amb altres infants, més grans o més petits, amb els seus pares, amb els educadors... i imaginar aventures entre arbres i matolls, construir cabanes i circuits, remenar pastetes i pocions, etc. La natura és un lloc increïble que ens permet fer (saltar, grimpar, córrer, jeure...), sentir (olorar, escoltar, observar, tocar, tastar...) calcular, experimentar, somiar, etc. És un lloc bonic, fascinant, ple de recursos i de coses per descobrir. La natura ens permet engrandir l'espai, el temps, els coneixements, les habilitats... fins a conèixer el món i sentir-nos-en part.

4.6.3. L'escola al bosc a la Vall de Néspola

El model educatiu d'escola al bosc ha estat implantat amb èxit al nord i al centre d'Europa, a l'Àsia i als Estats Units. Totes les avaluacions realitzades en diversos països arriben a la mateixa conclusió: l'aprenentatge a la natura fomenta la concentració, el comportament social, la resistència a les malalties, la motricitat, la creativitat, la relació amb la natura i la reducció de l'estrès.

El model d'escola al bosc compleix perfectament amb les nou capacitats bàsiques exigides al currículum d'educació infantil i els eixos que les sustenten.

El desenvolupament de les capacitats i la seva interrelació ha de permetre als infants créixer integralment com a persones en el món actual, amb uns aprenentatges continuats i progressius, que seguiran a l'etapa d'educació primària amb el desenvolupament de les competències bàsiques.

Cal dir que l'escola al bosc és el context ideal per fomentar aquestes capacitats, perquè reconeix els dos pilars que fomenten l'adquisició de les competències de les escoles infantils a l'aire lliure: **la natura i la llibertat com a entorns d'aprenentatge.**

A la vall de Néspola es combina l'escola al bosc i el desenvolupament de diferents projectes de natura, com: el projecte rius, el projecte rius, l'hort i les sortides per l'entorn.

Tres dies fem escola a l'edifici que ens acull i els altres dos anem a fer escola a un bosquet que tenim a prop: dimecres amb infants de tres a vuit anys i divendres amb infants de tres a cinc anys. Al bosc l'activitat es basa en el joc i la descoberta lliure dels infants. Es documenta tot en la llibreta de camp que té cada infant des que comença l'escola als tres anys fins que en surt a sisè. També es combinen aquestes activitats amb propostes genuïnes que fa l'adult o bé que poden fer els mateixos infants, i de vegades es fan algunes activitats col·lectives.

La jornada s'acaba sempre amb la lectura d'un llibre o d'un text que sovint parla d'algun aspecte relacionat amb la natura.

Per anar al bosc ens equipem amb roba i complements adequats a les condicions meteorològiques i els infants s'emporten l'esmorzar, aigua (cada infant porta una cantimplora) i material divers per poder fer front a les descobertes que es fan i als projectes que van sorgint.

Quan l'activitat es porta a terme a l'edifici de l'escola, sempre hi ha l'espai exterior obert i disponible als infants que ho desitgen o ho necessiten. A dins de l'edifici, intentem que els materials siguin el més naturals possibles i que no els disconnectin de l'exterior, de la seva vida i de les vibracions de la natura.

Aquest model educatiu permet a l'equip de mestres i als infants disposar de força hores a la setmana per estar a l'aire lliure, gaudir de l'entorn i aprofitar-lo al màxim per tal d'ajudar els infants a desenvolupar les competències en tots els àmbits: fisiològic, motor, social, afectiu i intel·lectual.

4.7. El respecte als ritmes d'aprenentatge dels infants

4.7.1. Presentació del taller, un treball conjunt entre l'escola bressol municipal Londres i l'escola Els Encants

Judit Cucala i Sílvia de Diego, de l'EBM Londres

Yolanda Moscardó i Noa Padin, de l'escola Els Encants

“No existeix el moment del no aprenentatge”

Si partim del reconeixement de les diverses competències dels infants des del naixement, si sabem de la importància del moviment i l'activitat autònoma de l'infant per descobrir i conèixer, haurem de definir prèviament l'entorn i el temps que li oferim, i la nostra actitud com a educadores.

Respectar el ritme d'aprenentatge suposa observar i entendre la diversitat d'interessos i necessitats per permetre que l'infant pugui construir sobre el que va aprendre ahir.

4.7.2. Criteris per atendre la diversitat que cal tenir en compte

Tot seguit s'exposen una sèrie de criteris que ambdues escoles consideren quan aborden el respecte que cal tenir als diferents ritmes d'aprenentatge dels infants. Aquests criteris són:

• L'infant quan arriba ja sap.

El primer entorn educatiu és el familiar. Els infants arriben a l'escola amb una "motxilla" plena d'experiències i vivències des del precís moment en què neixen. Totes elles els proporcionen aprenentatges que, un cop a l'escola, aniran augmentant i consolidant.

Som els adults els que hem de descobrir i partir d'allò que els infants coneixen, allò que els interessa per ajustar l'oferta que en fem, com també les seves necessitats, el moment evolutiu i el benestar dels infants.

• Treballem plegades les mestres, les educadores i les famílies.

El treball conjunt de tota la comunitat educativa és molt important per oferir un entorn que tingui cura del desenvolupament i el creixement de l'infant. La comunicació és bàsica, ja que conèixer l'entorn més immediat dels infants ajuda a entendre quines són les necessitats de cadascun d'ells, i així acompanyar-los respectant les seves inquietuds.

L'escola no és tan sols l'espai de debat dels mestres. A l'escola bressol es fa encara més evident la indiscutible necessitat que les famílies hi siguin presents.

Un nadó no pot arribar sol a l'escola bressol, ja que no ens podrà transmetre tot el que és necessari per poder atendre'l adequadament durant la seva estada a l'escola. Necessitem les famílies per rebre informació de l'infant.

I també les preguntes i opinions de les famílies ens fan aprendre a millorar la nostra intervenció com a mestres.

No podem treballar soles, necessitem intercanviar opinions i rebre ajut d'altres professionals de dins i fora de l'escola que ampliïn i millorin la coneixença de la petita infància.

Respectar els ritmes d'aprenentatge és respectar la diversitat dels infants. La diversitat d'opinions i mirades ens ajudaran a descobrir les peculiaritats de cadascun. Les diversitats descobertes a través de les diversitats com a adults ens enriqueixen i ens obren els ulls per interpretar millor i per no tenir prejudicis.

També a l'escola dels Encants aquesta comunicació és cabdal, i es cobreix amb les entrevistes inicials i amb les entrades relaxades. Donem molt valor a

l'entrada a l'escola i és per això que diàriament les famílies poden compartir amb les mestres preocupacions i necessitats durant 45 minuts. Aquest fet ajuda que les mestres coneguin en quin moment es troben els infants, què els motiva, què els interessa, com estan emocionalment. Es converteix en una comunicació directa, propera i fluida.

• En el moment de l'acollida un infant s'ha de sentir bé, emocionalment segur i a gust.

Uns dels primers aprenentatges que farà l'infant quan inicia l'escola bressol són:

- Aprendre a separar-se dels membres de la seva família, acomiadar-se'n, acceptar i entendre que tornaran a recollir-lo.
- Descobrir que aquell espai nou és ple d'oportunitats amb les quals gaudirà i aprendrà.
- Acceptar que hi ha altres adults que tenen cura d'ell i que no li són coneguts, però en qui pot confiar, a mesura que creem un bon vincle i respectem les seves necessitats i la seva individualitat.

Per estar en disposició d'aprendre del nostre entorn hi ha d'haver unes condicions òptimes i una de les més importants és el benestar: sentir-se bé físicament, no tenir cap indisposició física i sobretot sentir-se bé emocionalment en el nou espai, en el nou grup i amb els nous adults.

Per l'infant, sentir-se segur és molt important, ja que influeix directament en l'autoestima, per així poder establir relacions amb altres infants, per poder estar tranquil per fer descobertes. L'adult ha de vetllar perquè hi hagi seguretat.

També a l'escola dels Encants les rebudes al matí al seu propi ambient i les converses amb el seu grup de referència són instants en els quals es vetlla perquè l'infant estigui tranquil i es trobi a gust, respectat i escoltat. Aquest acompanyament es fa d'una manera curosa perquè l'infant sigui el protagonista.

• Donem valor al temps necessari de cada infant.

Cadascun dels infants té un ritme vital diferent i únic. Partint d'aquesta premissa, també cal respectar els ritmes d'aprenentatge de cada infant. S'ha de tenir present, doncs, el temps per créixer, per reflexionar, per descobrir, per realitzar diferents tasques, per observar, per compartir.

A l'educació infantil hem de procurar, en la mesura del possible, permetre que cada infant desenvolupi plenament l'activitat que està clarament interessat a continuar. Hem de repensar els horaris que els oferim i flexibilitzar-los.

L'infant ha de fer i tornar a fer. Les situacions s'han de poder repetir per millorar les accions, les reflexions, les conclusions... Aquesta és la metodologia que considerem bàsica per a l'aprenentatge.

Als Encants, els diferents ambients d'aprenentatge fan que aquest temps sigui respectat segons les necessitats de cada infant. Els nens poden circular pels diferents ambients explorant i, sobretot, tenint en compte quins són els seus interessos, no tenen restricció de temps. Cada dia, a la franja del matí de 9 h a 12 h, es troben els ambients disponibles i preparats per a ells i quan la lliure circulació s'acaba, la poden reprendre en un altre moment.

- **Cuidem l'entorn i els espais interiors i exteriors: atractius, impulsors, provocadors... amb possibilitat de nous reptes i nous assoliments.**

La diversitat de propostes atraurà de forma diferent els infants. Volem un espai divers que impulsi jocs diferents: espais de descans, de relaxació, espais de moviment ampli, racons preparatius per a jocs manipulatius amb material de precisió fina, espais per promoure les relacions...

Quan preparem l'escenari on els nens jugaran pensem en allò que els agrada, en allò que necessiten, en allò que ben aviat aprendran a fer. Si no els oferim la cullera quan encara no mengen sols, no possibilitarem que aquest aprenentatge es doni quan ja estiguin preparats.

A l'escola bressol, els espais els volem oferir de forma atractiva, ja que els infants seleccionen allò ben presentat, i sobretot tenint cura tant de l'interior com de l'exterior. A l'escola Els Encants, donem importància per igual als ambients interiors (vuit en total, entre passadissos i escala...) i els exteriors.

- **Oferim material que permeti múltiples possibilitats segons les necessitats i els interessos de cada infant.**

A l'escola bressol procurem posar a l'abast dels infants materials diversos i de qualitat. Es tracta de materials que no tenen tan sols un ús concret, sinó que impulsen l'acció de descoberta de l'infant i la recerca de noves possibilitats.

Els materials han de poder acollir diferents necessitats i interessos: gatejar, iniciar la marxa, explorar llepant, agrupar objectes que s'assemblen,

representar la vida quotidiana, construir amb elements de grans dimensions, jugar amb línies i formes, fer sonar elements de diferents materials, jugar amb quantitats, omplir i buidar, jugar amb el llenguatge gestual i verbal, jugar en la construcció de la noció espacial, potenciar l'autoimatge, descobrir les matemàtiques, etc.

Es tracta, doncs, de necessitats i interessos que s'assemblen o no, que s'agrupen per edats similars o no. En definitiva, tots els aprenentatges es donen de forma global i en diferents situacions.

Els ambients estan muntats amb propostes, i aquestes propostes es desenvolupen amb material estructurat i molt curosament escollit i amb material no estructurat, provinent de l'entorn i de la natura, un material que ofereix múltiples possibilitats.

- **El potencial de la vida quotidiana s'aprofita molt a l'etapa dels 0- 6 anys.**

La vida quotidiana a l'escola hem de poder organitzar-la i prioritzar-la, perquè aporta situacions que l'infant ha de resoldre cada vegada de manera més autònoma, si ho desitja. Són situacions que es donen cada dia, que es repeteixen i hi ha la possibilitat de canviar i millorar. I per a l'infant aquesta és una gran oportunitat si l'acompanyem amb el temps que li sigui necessari.

Que l'escola estigui dissenyada perquè cada dia els nens puguin anar resolent les situacions com són guardar la seva roba, beure aigua tots sols, netejar-se quan tenen moc... és una de les millors propostes que hem de fer. Poder resoldre les necessitats bàsiques és fomentar l'autonomia i la responsabilitat i d'aquesta manera un interès creixent per saber, per fer per ells mateixos...

- **La importància de les relacions: ens iniciem en l'amistat, en la companyonia, en els conflictes.**

El fet més destacable i peculiar de l'escola bressol és l'oportunitat que ofereix als nens de compartir amb altres infants.

L'aprenentatge el fem en societat. El pensament evoluciona amb les opinions dels altres. Observant allò que fan, afegim propostes i accions que complementen allò que fa l'altre.

A l'escola busquem poder oferir espais tranquils per als infants, que puguin tenir la possibilitat de crear sols quan ho volen, però entenent que la major

part de les vegades, quan l'infant se sent segur busca el joc compartit, les descobertes i les rialles.

També hem après que la convivència s'aprèn treballant la resolució dels conflictes amb la supervisió d'un adult que vetlla per una bona relació entre els nens i perquè aquesta solució que cadascú troba sigui respectuosa amb l'altre.

Per tant, hem de potenciar aquest joc compartit entre la diversitat i que sigui ric i respectuós amb cada individualitat.

Moltes vegades les famílies decideixen portar els infants a l'escola perquè volen que se socialitzin, quina paraula més agosarada! Doncs, a l'escola dels Encants cuidem molt aquest espai de la vida, perquè és aquí on comencen a aflorar les petites interaccions amb els companys, es comencen a sentir les ganes d'estar amb uns i no amb uns altres, les ganes de compartir o de jugar sol, l'impuls de lideratge o de deixar-se portar per l'altre... i amb aquestes relacions afloren també els conflictes. Cal que els mestres acompanyem aquest procés, però en la mesura del possible hem de deixar que siguin ells els que trobin el camí per sortir-se'n. Els hem de deixar temps i espai, però han de sentir-nos propers per si els cal el nostre suport o consol.

- **L'infant quan marxa continua tenint un ventall gran i ple d'oportunitats.**

L'escola és l'entorn que creem les professionals, tenint en compte el nostre criteri pedagògic, la nostra visió d'allò que és educatiu i allò que no ho és. Però no és l'únic entorn possible ni l'únic on viu l'infant. El primer espai educatiu que acull la criatura és el familiar, amb diferents propostes entre cadascuna de les famílies, amb diferents visions que amplien la nostra com a professionals. Partim del respecte cap a les diferències que té la família que amplia el petit món escolar. Pactem com treballarem aquestes diferències, acordem com fer a casa i a l'escola, quan cal concordança per millorar l'acompanyament que família i mestres fem a l'infant.

Quan els nens marxen de l'escola, un món nou s'amplia. Els hem ajudat a saber anar sols per poder anar més lluny.

L'infant quan marxa de l'escola porta acumulades un munt d'experiències ja interioritzades que li serviran per poder-les aplicar en el seu dia a dia, al parc, a casa, amb els amics, amb la família. Les possibilitats que li ofereix l'escola fan que aquest ho pugui posar en pràctica en cada vivència que té o que se li posa per davant.

4.7.3. Resum del desenvolupament del taller

Josep Llenas i Luisa Martín, de l'equip d'Infantil 0-6 de l'ICE de la UAB

Al taller hi han participat 47 persones, algunes professores del mòdul professional superior d'Educació Infantil, educadores i mestres d'escoles bressol i, sobretot, professionals vinculades a parvularis.

Després de l'exposició de les idees –a quatre veus harmonitzades–, il·lustrades amb una esplèndida mostra d'imatges de les dues escoles, s'ha obert un torn de preguntes, que més que centrar-se en la filosofia dels projectes presentats ha girat al voltant de la concreció, de la manera de resoldre els diferents aspectes quotidians i organitzatius.

Han sorgit preguntes com ara:

- *Com és l'acollida al matí?*
- *Hi ha moments de trobada de tot el grup o sempre hi ha lliure circulació per l'espai i els ambients?*
- *Si el pati és una opció sempre possible, no hi surten molts nens?*
- *Quins ambients hi ha per als petits, els mitjans i els grans?*
- *Hi ha aprenentatges que no es fan espontàniament, en els ambients? Com s'enfronten?*
- *Els grups heterogenis –amb infants d'edats diferents– poden atendre les diferents necessitats de tots els infants?*
- *Quin personal hi ha i com es distribueix?*
- *Com s'ha contractat el personal que no ha enviat el Departament?*

A continuació s'han fet dos grups, que han ocupat dos espais diferents per participar en dues experiències pràctiques.

Al primer grup, dinamitzat per la Judit i la Sílvia, se'ls ha proposat que, en subgrupets de quatre persones, escullin materials d'entre els exposats i pensin una proposta a fer als infants de qualsevol dels dos cicles sobre la pregunta "Com són els cossos geomètrics?"

Cada grup ha dedicat una estona a escollir materials, a manipular-los, a inventar i a imaginar com hi jugarien els infants i a pensar quines descobertes farien els nens mentre, per exemple, fessin rodolar els objectes per les rampes i n'observessin els diferents desplaçaments. Les assistents han buscat les diferents empremtes sobre les safates de farina, han comprovat si poden apilar o no les diferents figures, etc.

Abans d'acabar es posen en comú i es comenten els diferents suggeriments, entre els quals es destaca la importància de l'activitat exploratòria prèvia que han de fer els infants per conèixer espais, volums i formes geomètriques i també la importància de reflexionar sobre l'actitud i la intervenció de l'educadora. Entre d'altres aspectes es destaca la reflexió sobre la importància de preguntar o no preguntar a l'infant durant el seu procés d'exploració.

L'altre grup s'ha dividit en dos subgrups. L'un, dinamitzat per la Noa, ha pogut modelar allò que ha volgut amb argila i diferents materials naturals, mentre en que l'altre, dirigit per la Yolanda, han hagut de fer tots el mateix i a la vegada, tot copiant un model presentat per la mestra.

Les accions i les produccions dels dos grups han estat ben diferents. El més reeixit ha estat el de l'experiència lliure, com també ho han estat els sentiments experimentats durant aquest procés.

També s'ha constatat que tothom s'ha ajustat a la proposta feta, fos o no del seu grat; només una persona s'ha oposat a ser tan dirigida, per la qual cosa ha estat recriminada diligentment per la mestra que dinamitzava la sessió.

Per finalitzar, tothom s'ha interessat per les activitats realitzades pels altres grups del taller, i tothom ha agraït força la qualitat de les experiències presentades.

4.8. El respecte al procés d'aprenentatge del llenguatge escrit

EBM Can Caralleu i Escola Fluvià

4.8.1. EBM Can Caralleu: maneres d'explicar, sentir, viure, expressar... un llibre a l'escola bressol.

Marta Duque Arto i Mercè Lafarga Farrera

Quan es va iniciar el projecte a l'EBM Can Caralleu, una escola de nova creació, les mestres ja partíem de la reflexió prèvia i conjunta de les tres persones que vam obrir l'escola. Ens qüestionàvem l'ús clàssic de les festes populars i alhora apostàvem per l'exploració de tots els llenguatges artístics, entre ells la literatura infantil. Hi havia un interès en el fet que els llibres tinguessin una presència important en el projecte educatiu i així ho vam voler transmetre i, d'alguna manera, contagiar a la resta de l'equip... en un procés creatiu i de reflexió... Així va començar tot!

Des de llavors hem anat reflexionant al voltant de diferents punts:

- La importància del llibre (llibres d'artista, contes i àlbums il·lustrats), com a eina d'aprenentatge i transmissió de relacions, vincles i comunicació, afavorint, de manera transversal, el creixement harmònic i el desenvolupament de l'infant.

- La qualitat del llibre, el format, la il·lustració, el text... i la formació personal i permanent. L'educador és el model i el responsable de buscar material literari amb una qualitat contrastada.
- De com el llibre es converteix en una bona eina que permet als actors principals de l'educació de l'infant compartir una experiència socialitzadora única i irrepetible.
- Del poder imaginatiu i màgic dels llibres. De com les criatures s'acosten a aquest llenguatge artístic. Sempre partint de l'interès de l'infant, donant-li el tracte d'una programació activa. Una programació literària dirigida a tota la comunitat educativa que permeti un treball transversal de totes les capacitats i les àrees per assolir aprenentatges diversos en les quatre dimensions (cognitiva, afectiva i emocional, social, i física i motriu).
- Com presentem i apropem els llibres als infants en funció de l'edat. El nostre és un projecte viu, canviant i que creix amb l'escola i la seva comunitat, que ens ha portat a descobrir i crear diferents projectes literaris... I els que falten per venir!

En aquests projectes literaris creem els escenaris dels llibres, extraiem els seus personatges, explorem diferents elements narratius i, sobretot, donem la possibilitat als infants de viure i crear un univers paral·lel.

Com a mestres valorem que fem un acompanyament a les criatures i a les famílies per iniciar-se en un llenguatge literari amb sensibilitat, plasticitat i qualitat narrativa, oferint un ventall de llibres més ampli que els estrictament mediàtics o comercials. També pensem que hauria de ser un dret universal, al que tothom tingués accés.

Aquests projectes ens han retornat, a través de la pràctica, dels infants i les famílies, un seguit d'experiències viscudes, plenes d'imaginació i màgia.

4.8.2. L'Escola Fluvià

Carme Hoyas i Maria Gràcia, mestres de l'escola

“El secret no és córrer darrere de les papallones, és cuidar el jardí perquè les papallones vinguin a tu” (Mario Quintana).

L'escola Fluvià és un centre públic d'infantil i primària que va néixer el curs 2007-2008. Començar de zero un projecte és un gran repte i una oportunitat privilegiada. L'equip de professionals que hi treballem hem pogut repensar com

volem apropar la lectura i l'escriptura als infants i hem començat a construir un camí partint de la idea de convertir l'escola en un context lletrat de qualitat.

Un context que promogui l'aprenentatge amb sentit i que desperti l'interès i la curiositat dels infants. Un context que compensi els diferents punts de sortida dels nens, oferint-los oportunitats d'èxit.

Crear aquest ecosistema literari és una tasca complexa. Al llarg de la nostra petita història hem anat fent i desfent el tapís, tal com feia Penèlope, construint la nostra identitat literària partint d'errors i d'encerts, i amb l'ajuda dels experts. La veu de la universitat i l'acompanyament de llibreries amb experiència ens aporten el rigor que busquem en la nostra tasca docent.

Dins l'escola procurem que al voltant dels llibres i la lectura es generin situacions i contextos agradables, plaents i enriquidors per a aquells que els viuen i comparteixen. Vam optar fa temps per crear biblioteques d'aula, ben a la vora dels lectors. Cada dia tots els infants de l'escola poden dedicar els primers trenta minuts de la jornada a la lectura, triant algun dels llibres de l'aula. Aquests llibres han estat seleccionats en funció de l'edat dels infants i dels seus interessos, tenint com a premissa el fet d'oferir-los propostes variades i de qualitat. Són moments de llegir sols o en petits grups, de gaudir del model lector del mestre o d'algun company de grup o d'escola, d'analitzar i conversar sobre un àlbum il·lustrat o fer una tertúlia sobre una novel·la.

Però la llengua escrita no és només present als llibres. En les dinàmiques pròpies de l'escola existeixen nombroses situacions que permeten treballar la lectura i l'escriptura en context: escriure notes per demanar materials als altres grups, llegir les informacions que ens arriben de consergeria, anotar aportacions i propostes als espais d'aprenentatge, escriure el conte de Sant Jordi, fer un escrit a les famílies o llegir el diari dels espais fet per les mestres, en són alguns exemples. No ens cal, doncs, caure en el treball descontextualitzat de les fitxes i aprofitem qualsevol situació per llegir i escriure. El procés d'aprenentatge de la lectura i escriptura s'inicia així de forma natural, per necessitat i amb sentit. I cada infant ho fa al seu ritme, sense presses.

El paper de les famílies és clau en tot aquest procés. A l'escola tenim la comissió de biblioteca, formada per famílies i mestres, que treballa pel bon manteniment dels llibres i que enguany es proposa reflexionar entorn de diferents aspectes relacionats amb la presència de la literatura a l'escola.

D'altra banda, la resta de les famílies del centre acull de tant en tant les maletes viatgeres a casa, que ofereixen llibres de ficció i de coneixements seleccionats

amb l'objectiu de donar a conèixer literatura variada i de qualitat, i de generar en les famílies espais agradables de connexió a través dels llibres.

4.8.3. Resum del desenvolupament del taller

Montserrat Fons, Universitat de Barcelona

Aquest taller ha tingut per objectiu reflexionar entorn de certa polaritat creixent en el debat sobre l'educació a infantil que es concreta moltes vegades en el moment de plantejar l'aprenentatge del llenguatge escrit (lectura i escriptura). El debat és entre les posicions més directivistes o intervencionistes i les menys intervencionistes, les que proclamen que els infants aprenen sols.

Partim de la base que els uns i els altres s'han nodrit de reflexions, que comprenen des de les aportacions de Montessori fins a les del matrimoni Wild, que els han permès aprofundir en el respecte cap als processos d'aprenentatge de cada infant, en el que vol dir valorar els diferents ritmes d'aprenentatge i en la necessitat d'afavorir l'autonomia de l'aprenent.

En aquest context les conductores del taller van presentar dos infants: el Pol i la Blanca. El primer és un nen que es comunica verbalment, li agrada molt parlar i té bones destreses manuals. El segon és una nena que es comunica motriument i li agrada molt córrer i saltar i té bones destreses físiques.

Els presenten amb tota mena de detalls i fan hipòtesis de com s'adaptarien l'un i l'altre als diferents tipus d'escola.

Seguidament l'EBM Can Caralleu i l'escola Fluvià han presentat cadascuna el seu Power Point. Les explicacions de les mestres, reforçades per les imatges, han captivat tots els assistents.

Ambdues escoles han transmès passió pels llibres i per les descobertes dels infants. Ha sorprès especialment l'ambient de pau i de tranquil·litat que saben crear en aquestes escoles, perquè la lectura compartida entre adults i infants flueixi amb gran gaudi per part de tots.

El diàleg que s'ha generat després de les presentacions ha girat sobre dos eixos

- a) Els tempos. Quan temps es dedica a mirar llibres i a llegir en l'horari escolar? Què fan els altres infants mentre la mestra llegeix per a un grupet? Com s'organitza l'activitat?

- b) El període crític. És a dir, hi ha una edat en què cal insistir més en l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura perquè després ja esdevé gairebé irrecuperable?

S'han comentat diferents experiències aportades pels participants al taller i s'ha reflexionat sobre la necessitat de crear espais de joc amb presència de diferents materials, també de llibres, fulls i estris per escriure. Quan els infants juguen lliurement s'està potenciant l'autonomia i en aquest clima es fa més possible que la mestra pugui atendre i interactuar amb cada infant de manera ajustada a les seves necessitats. De la mà de Vigotski hem après que la interacció de l'infant amb l'adult, amarada d'estimació i respecte, és del tot necessària per progressar amb els aprenentatges.

En relació amb la dedicació horària s'ha considerat, amb molta contundència, la necessitat d'entrar en contacte amb la lectura i l'escriptura cada dia. Això no vol dir aprendre les lletres i els seus sons, ni tan sols vol dir saber escriure el propi nom. Estem parlant de deixar participar els infants en experiències de comunicació a través de la lectura i l'escriptura. Aquesta participació es concreta de moltes maneres. A vegades serà mirant contes tots sols, d'altres provant d'escriure sols o en grup, d'altres escoltant la mestra que llegeix un conte, un cartell, un llibre de coneixements o un poema, i d'altres simplement observant la mestra com escriu.

Pel que fa al període crític s'ha tornat a recordar que no és objectiu de l'educació infantil, ni cap currículum ho diu, que s'hagi d'acabar l'etapa sabent llegir i escriure. Des dels estudis de Ferreiro i Teberosky sabem que la majoria dels infants aconsegueixen entendre el funcionament del codi entre els 4 i els 7 anys, la qual cosa connecta amb el final del cicle inicial de primària. Amb tot, en el taller s'ha apostat perquè tots els infants d'educació infantil visquin experiències interessants de contacte amb la lectura i l'escriptura a l'estil de les escoles que ens han exposat avui la seva experiència.

La conclusió més destacada ha estat que ens han agafat ganes de compartir llibres interessants amb els més petits i amb els més grans, perquè en el fons tot el taller ha traspuat estimació cap als llibres, cap a la lectura i cap a la màgia de la paraula.

Capítol 5. Converses de sobretaula

5.A- Sobretaula amb Carme Thió: “El respecte als infants”

Relatores: Judit Cucala i Imma Homar, de l'equip d'Infantil 0-6 de l'ICE de la UAB

Una criatura que no és respectada no aprendrà mai a respectar. Una de les conseqüències de la manca de respecte és que el vincle afectiu es debilita, es generen sentiments d'inseguretat i actituds agressives, d'autodefensa i de tancament.

Respectar implica, escoltar, acceptar, donar llibertat i confiar. Respectar no implica humiliar, ni contradir, ni enganyar. A vegades considerem normal el fet d'enganyar els infants, ja que és una pràctica molt habitual. Si no som conscients que cometem faltes de respecte no les podrem erradicar.

Davant d'una criatura molt enfadada, rebotada, el primer és fer-li veure que l'entendem i que estem al seu costat. A l'etapa de 0-3 estem construint la seva seguretat. No cal que sapiguem el perquè, si li fem saber que l'entendem, que som empàtics amb ell, no caldrà que continuï defensant-se. Parlar de respecte vol dir parlar d'EMPATIA, de connectar amb els problemes i els sentiments dels infants.

Respectar és NO ENGANYAR. Sovint hi ha costums que ens semblen normals perquè són habituals i repetim accions i comentaris ben poc respectuosos, com marxar d'amagat quan la criatura està distreta. L'escola pot acompanyar les famílies perquè s'acomiadin dels infants en marxar.

A vegades s'HUMILIA la criatura, amb jocs prepotents que consisteixen en aprofitar-se de la seva innocència o dels desitjos de l'infant amb els que l'adult juga: “a veure si l'agafes”. Jugar amb respecte implica gaudir AMB la criatura i no DE la criatura. No estarem tractant l'infant com un objecte?

Seria bo prendre consciència de les faltes de respecte que cometem amb els infants, de com i quan els estem tractant de forma poc o gens respectuosa, això ens ajuda a millorar el tracte amb ells.

Accions que representen manca de respecte: amagar-me quan marxo del seu costat; entretenir-lo si no vol menjar i aprofitar de donar-li quan està distret; canviar-li el bolquer sense mirar-lo ni parlar amb ell; presentar-li un món perfecte que després no serà el que viurà la criatura; ...

RESPECTAR ELS SENTIMENTS de l'infant no vol dir acceptar totes les seves decisions, no vol dir que se surti amb la seva.

TENIR-LOS EN COMPTE és respectar-los. ANTICIPAR i explicar allò que els farem, com rentar-los la cara, mocar-los. Explicar, i avisar-los de les situacions de canvi o projectes. Sovint no els permetem que tinguin gustos diferents i contraris als de l'adult o als que l'adult espera: “No pot ser que no t'agradin les maduixes!”

En general, costa acceptar que els infants tinguin sentiments negatius i, quan els tenen, els hi volem fer canviar i els pintem un món que no serà real. Per exemple, quan esperen un germà se solen dir coses per crear un clima positiu i atractiu: “ja veuràs que t'agradarà!” O bé: “ja no estaràs sol per jugar”... Però, què passa si no li agrada? La realitat en la qual es trobarà tindrà poc a veure amb el que se l'hi ha anat explicant. Pot ser molt més motivador acompanyar l'infant a fer-se preguntes com ara: “com serà?”, “què li agradarà menjar?” O bé: “li agradaran les cançons?”, “i els contes?”, “quins?”... També permetre, acceptar i respectar les seves emocions. D'aquesta manera s'eviten els sentiments de culpa quan la criatura reacciona de forma diferent a l'esperada.

En general, l'adult vol pensar que tot el que viu, sent i ha de fer una criatura li ha d'agradar i fer-la feliç. És un bon objectiu, però no és pas imposant i negant la realitat com ajudarem l'infant a superar la situació real. Costa respectar que una cosa no els agradi o que no se sentin feliços sense intentar imposar els sentiments que nosaltres considerem que han de ser, els sentiments i les emocions “correctes”.

Aniria bé fer una llista de situacions en què l'adult imposa el seu criteri sense respecte, per prendre'n consciència i buscar-ne alternatives.

Vingui d'on vingui l'enuig quan es mostra empatia amb els sentiments de l'infant se'l predisposa a entendre i a reflexionar. Potser anem massa de pressa a donar consells. Són sempre els pares els que han de prendre les decisions?

Nosaltres, els mestres, som acompanyants, però no “salvavides”. Els hem de transmetre que ells són els que millor poden trobar la via de solució als seus conflictes. Són ells els que diran en un inici: “no puc” i acabaran dient: “sí puc!”. Culpar els pares dels problemes dels infants els treu força i minva la seva autoestima, la seva capacitat de canvi i millora.

Amb la disminució de la natalitat, s’ha perdut el coneixement sobre què és un infant. El patiment que ve del no saber és molt gran per a les mares i els pares d’avui.

La convivència entre famílies ajuda a crear un nucli de coneixement sobre la infància i facilita la comprensió de com és una criatura i què necessita.

Amb referència a les emocions, l’objectiu és aprendre a conviure-hi, perquè sempre hi seran: la por, la gelosia, la ràbia... ens acompanyen tota la vida. Els adults n’hem d’aprendre i les criatures també.

Perquè puguin madurar i aprendre, cal demanar als infants el que poden fer, ni més ni menys. Necessiten un tracte individual.

El desconeixement fa que les famílies demanin consell i preguntin als professionals què han de fer, i reclamin respostes concretes. A vegades pregunten: “tu què faries?”. Fugir de consells i receptes, com també de posar-nos de model i expressar pensaments del tipus “Jo no sé què faria davant d’això que em plantejes, però sí sé què m’agradaria fer” permet respondre aportant elements de reflexió que permetran als pares prendre les seves pròpies decisions. Segons quines siguin les nostres respostes, els ajudarem o els farem dependents. Davant de les seves demandes, seria bo transmetre’ls també que no ho sabem tot... I una bona resposta per no incapacitar-los podria ser: “jo et puc dir allò que fem a l’escola, i a vegades ens equivoquem”.

Penalitzem massa l’error. A ser pare i a ser mare se n’ha d’aprendre i l’aprenentatge inclou l’error. Les famílies tenen temps d’equivocar-se i d’arreglar-ho. Estan aprenent. Els conflictes són ocasions d’aprenentatge.

El càstig no és educatiu. És educatiu que la criatura visqui les conseqüències de les seves actuacions. Si un nen vol mullar el terra mentre es dutxa, després l’haurà de recollir i netejar. Li val la pena? Educar no és “amaçar”, sinó ajudar a adquirir el propi criteri.

Sovint als infants els demanem millor comportament que als adults.

A les escoles, la primera reunió és una ocasió per parlar de la necessitat d’acompanyar l’aprenentatge d’habilitats socials, d’allò que es preveu que passarà durant el curs: plors, mossegades... Per què a les escoles no hi ha imatges de nens plorant? S’haurien de mostrar totes les imatges del dia. Si a la reunió amb famílies preveiem allò que passa en general i en parlem, serà més fàcil poder-ne parlar particularment. Amagar o ignorar les dificultats del procés de socialització predisposa a viure negativament els conflictes que trobarà l’infant.

Els adults tenim dèficit social en educació emocional. Avui en dia es comença a treballar, però encara falta molt per fer. Com a educadors seria bo que ens preguntéssim “quines són les situacions que em costa més de respectar?”. “Quan perdo els nervis?”. Per tal de poder trobar alternatives, cal que en primer lloc ens adonem dels moments en els quals perdem els papers i actuem amb manca de respecte.

Necessitem que els professors dedicats a la formació inicial d’educadors i mestres tinguin més experiència de 0-6 anys. Cal millorar la formació dels docents. Tots els avenços, els projectes innovadors, les recerques que es fan a les escoles haurien d’anar acompanyats de formació. Hi ha dos nivells de professorat: els que es formen contínuament i els que s’aturen en la formació inicial, i això empobreix la nostra tasca.

Millorar els hàbits quotidians, analitzar i afermar les relacions sobre el respecte i la confiança propicia la creació de climes de benestar que afavoreixen l’aprenentatge.

5.B- Sobretaula amb Xavier Gimeno: “El respecte a les persones que integren els equips”

Relatores: Maria Luisa Martín Casalderey i Carme Solé Mirabet, de l’equip d’Infantil 0-6 de l’ICE de la UAB

En aquesta sobretaula, dinamitzada pel professor de la UAB Xavier Gimeno, es fa una proposta de treball des del silenci. Es dediquen, per tant, un espai i un temps a assajar una manera de comunicar i de construir la idea que té cadascú sobre l'equip. Què és per a mi l'EQUIP?

Després de dedicar uns minuts a explorar la pròpia concepció, qui vol la plasma en unes estovalles esteses, per mitjà de diferents formes gràfiques d'expressió. Quan tothom ha fet la seva aportació, en Xavier proposa la idea de transformar, de complementar el que hi ha, tot afegint-hi o modificant alguna cosa d'allò que han posat els altres, no de la pròpia aportació.

A partir d'aquí entra la paraula en acció per contestar una única pregunta:

“Què fem –de facto– per treballar en equip?”

La tertúlia gira entorn a aquestes idees:

- Acceptar a l'altre.
- Complementar-nos.
- Aportar.
- Tenir ganes de fer equip.
- Cercar el consens.
- Provar.
- Gaudir.
- Cercar creences comunes.
- Confrontar-se.
- Qüestionar-se.
- Equivocar-se...

Algunes reflexions que s'han fet en veu alta són:

Els mateixos recursos que serveixen per fer grup, serveixen per destruir-lo.

L'equip no el fa una sola persona, ni que sigui el líder. Tots tenim responsabilitat a l'hora de fer equip.

Quin patiment tenim quan no podem fer equip! Em sento equip o no? La pertinença és una experiència i percepció subjectiva...

Un equip madur permet que una mirada aliena faci aportacions.

Som la mateixa persona que es desenvolupa en diferents contextos.

El moviment necessita el desequilibri. Per poder caminar i ballar, necessito desequilibrar/equilibrar, tot buscant la centralitat.

Els equips es poden trencar i els trencaments poden generar creixement.

Respirar la paraula *equip* suposa anar més enllà. Quin és el nostre discurs, què fem per treballar en equip? En Xavier, mentre fa preguntes, agafa les estovalles i les trenca: els equips es trenquen.

Un equip vibra quan sap cap a on va. En els equips ens trobem amb gent diferent, cadascú amb les seves pròpies creences, potencialitats, quins rols es donen dins l'equip...

La primera experiència d'equip, en què aprenem a estar en grup, és la família. Quina experiència d'equip tenim a la nostra família?

5.C- Sobretaula amb Jaume Funes: “Com acompanyar el respecte a les diferències socials i a l'equitat educativa”

Relatores: Sílvia Blanch, Rosa Gil i Elisenda Vilà, de l'equip d'Infantil 0-6 de l'ICE de la UAB

En Jaume Funes ens convida a compartir sobretaula i a reflexionar sobre com acompanyar les diferències i les desigualtats a l'educació. Ho fa tot iniciant una conversa en què ens planteja diverses qüestions. La primera és: “La innovació és beneficència educativa?”

Funes assenyala que s'ha de fer un acompanyament educatiu amb una clara deferència als orígens socials. En la formació en l'educació infantil s'ha de tenir molt clar que hi ha diferències en relació amb aspectes socials, d'orígens i de realitats diferents. Per tant, cal tenir tolerància amb aquesta desigualtat.

Assenyala que s'ha de fer renovació en la innovació, perquè sovint la innovació, quan es prioritza en els entorns més desfavorits, es converteix en beneficència

educativa i defensa que tots els infants tenen dret a l'escola moderna. No podem dir: "pobres nens!" i llavors aplicar més esforços innovadors allà on la desigualtat és més acusada. Aquí rau la diferència entre beneficència i compromís; quan fem beneficència, en realitat el que es diu és: "soc generós amb el que té menys, i per tant, hauria d'estar-me agraït". En canvi, quan dones ajuda des del compromís, ho fas perquè l'altre té tant dret com jo a l'educació.

El dilema és antic. Quins desamors/desacords educatius sorgeixen entre la proposta educativa i les realitats socials?

L'impacte de l'empobriment adult genera que aquests infants vagin a escoles empobrides. Com diu en Joan Manuel del Pozo: "Educabilitat, educar quan les condicions d'educabilitat hi són". Així, quan les neurones d'un nen estan orientades a la supervivència és quan hem d'innovar en la pedagogia de la diversitat educativa.

Per crear unes condicions mínimes cal tenir en compte els següents quatre aspectes:

- **Escurçar distàncies.** Camí a recórrer perquè a l'escola hi tinguin cabuda, s'hi sentin bé. Primer cal saber quin és el món del dia a dia d'aquests infants i escurçar distàncies d'aquest camí que han de recórrer per pal·liar aquestes desigualtats.
- **Impotències.** Interiorització de la inutilitat; el professional no espera res de determinats alumnes perquè pensa que no arribaran enlloc. Limita les expectatives i el respecte als joves. Hi ha la creença que determinats alumnes no tenen dret a ser estimats, hi ha falta de confiança.
- **Incompatibilitats.** Inadaptació dels infants a l'escola.
- **Desafecció dels desamors educatius.** Allò que l'infant viu a l'escola no té res a veure amb la seva realitat, la que viu amb els seus. L'escola és un món aliè al seu propi.

Funes explica que, pel que fa al respecte, a més del greuge que moltes famílies es considerin no respectables, també hi ha dues contradiccions:

- **L'escola és una finestra oberta al món** perquè l'infant pugui veure la realitat més oberta que la que té només amb l'entorn familiar. L'escola permet complementar, obrir noves finestres per interpretar el món on viu. S'ha de respectar el món que porta, però això no vol dir que hàgiu d'acceptar tot el

que porta. Aquesta contradicció pot provocar una crisi entre el que hi ha a casa i el que un veu en el món.

- **L'escola com a món social divers** que facilita una interpretació del món com a síntesi de les interaccions dels infants, construint-se amb la relació amb els altres, conformant una nova realitat del món. L'infant té dret a altres relacions prou diverses.

Les intervencions dels assistents

Després del plantejament inicial, s'obre una estona de conversa a partir de preguntes o reflexions que se sintetitzen a continuació:

- *En aquest moment de canvi educatiu, com podem anar innovant sense ser titllats de tradicionals o poc innovadors?*

No podem convertir l'escola en un producte de màrqueting (mercantilisme a l'hora de buscar escola, inventem un producte escola). Les escoles d'alta complexitat educativa tenen mala fama, sovint hi va a parar la població més pobre i més difícil.

Escola, innovació/renovació. Explica l'exemple d'Escòcia explicitant tres preguntes clau:

- *Per què creu vostè que ha de servir l'escola?*
- *Per què el porta a l'escola? Què n'espera?*
- *Quines són les competències que han de ser indispensables, que s'han de treballar a l'escola?*

També sorgeix el tema de l'escola com a operació política de màrqueting. Explica que en el seu moment, algunes escoles que ara s'autoanomenen escoles innovadores van aprovar la llei en què es deia que l'escola és el lloc de la transmissió de coneixements.

- *Com expliquem als pares i les mares què fem a l'escola?*

Ara s'està demostrant que s'aprèn més en un procés socialitzador que no pas en un d'individual. Però els aprenentatges han de ser individuals. Per tant, cal tenir clar si educar és un fet escèptic i si es té en compte la realitat social.

- *Com connectar l'aprenentatge amb el seu món, amb el món dels més pobres o dels més empobrits?*

Tot infant aprèn d'una lògica significativa. La principal crisi de l'escola és la segregació, l'acumulació de pobreses, la no acumulació de diversitats... Això ens porta a trobar síntesis entre tots. Hem de sentir que els infants surten amb necessitats diverses per descobrir. Les escoles necessiten una certa diversitat per enriquir les possibilitats d'aprenentatge de l'escola. Així, s'ha d'intentar tenir en compte cada infant, perquè cada infant ha de sentir-se amb identitat positiva, viure davant una diversitat acceptable.

Educar requereix una dosi de diversitat per no homogeneïtzar la població.

També han sorgit qüestions relatives al suposat dret de les famílies a escollir escola. Funes pensa que aquesta frase és un parany. Ell diu que per cada nen que escull escola, n'hi ha un que no pot escollir-la. Fins i tot hi ha pares que falsegen el padró per tal d'aconseguir una determinada escola sense considerar que potser estan perjudicant una altra família.

L'escola ha de ser diversa. El repte és com introduir en el nostre discurs que la bona escola és l'escola amb realitats diverses, perquè l'infant té dret a viure en un entorn de diversitat. Hi ha una il·lusionació didàctica de l'homogeneïtat que està molt associada a l'aprenentatge. Existeix certa il·lusionació didàctica de l'homogeneïtat.

Una altra inquietud és la qüestió de la barreja d'edats. La pregunta que sorgeix immediatament és si la bona escola no és l'escola rural, on l'agrupació per aprenentatges i la diversitat són habituals. Funes explica que la bona escola s'assembla molt a l'escola rural i recomana el llibre que li van regalar ahir **Un bombero entre mariposas**. En Jaume exposa que la vida escolar s'hauria d'organitzar per cicles/grups més amplis que l'edat. Assenyala la importància que l'ambient convidi a aprendre i recalca que l'aprenentatge no hauria d'estar determinat per les assignatures, les edats o les classes. Cal tenir en compte que és necessari molt de temps per parlar amb les famílies, i molt específicament quan s'han d'introduir canvis a l'escola.

Els alumnes del centre educatiu que venen d'un entorn desfavorit i que han anat col·lectivament etiquetats no saben com desempallegar-se del llast que porten.

Hem de denunciar l'aniquilació de les bondats de la infància com el joc, quan sabem que jugar és aprendre i el que hem de fer és aprendre jugant. En qualsevol acció educativa ha de prevaldre la capacitat de pensar sobre el que estem fent, fomentant la creativitat i la capacitat de pensar sobre allò que estem fent.

Vivim en una societat complexa, acceleradament canviant, amb una vida en línia que ens fa pensar "què hi haurà demà de nou?". L'escola ha de donar oportunitats per a la vida en una societat desigual.

En acabar, en Jaume Funes ens deixa el seu correu per si ens cal posar-nos-hi en contacte: adolescencia@jaumefunes.com.

5.D- Sobretaula amb Rita Camps Marsal sobre "El respecte a la diversitat de les famílies"

Relators: Arnau Careta i Vicenç de Febrer, de l'equip d'Infantil 0-6 de l'ICE de la UAB

La Rita Camps és una professional amb una llarga trajectòria com a educadora infantil, primer a l'escola bressol durant 22 anys i després a diversos espais familiars de Barcelona. Avui inicia la conversa agraint l'oportunitat de poder parlar del respecte a la diversitat de les famílies, un tema tan interessant i sovint massa oblidat.

Presenta breument els models de funcionament dels espais familiars i parla de les famílies que els utilitzen, que són les que prenen com a opció no escolaritzar en la petita infància. Als espais familiars els professionals parteixen de la base que les famílies són competents per assumir la cria dels fills. Apareix en la conversa que la forma d'acompanyament que reben aquestes famílies genera diversos beneficis, com una millor autoseguretat en la cria, o una disminució de les visites al pediatra perquè moltes de les preocupacions i les demandes es resolen en el mateix grup de famílies.

La Rita considera que seria interessant que les famílies que van a l'escola bressol poguessin gaudir també d'aquest acompanyament; assenyala que és una **resposta als nous models familiars**, a les noves maternitats i paternitats, perquè en qualsevol família, és un moment de crisi, una època de canvis.

La Rita explica que als espais familiars i als espais nadó les famílies sempre hi són presents, i **el pare i la mare són els primers educadors**; les educadores professionals es mantenen en un segon pla, acompanyant els adults en el seu fer de pare i de mare.

La Rita posa en valor el fet que cada nucli familiar té una cultura i una identitat diferents, amb coincidències amb d'altres i amb aspectes singulars, que sovint operen i es transmeten de manera poc conscient. Seguidament assenyala que **el respecte a les famílies comença pel respecte a la pròpia família**, i al fet si un mateix s'ha sentit o no respectat per la seva família. Apareix en la conversa la màxima que per poder respectar els altres primer ens hem de respectar nosaltres mateixos, i es diu que això implica un treball personal que a vegades no és fàcil.

La Rita parla de la importància de poder respectar les famílies amb les quals treballem, però també les persones a les quals potser no donem importància, com poden ser companys de serveis de neteja, de menjador, de consergeria... Algú del grup treu a la conversa que **sovint trobem un gran biaix entre les grans paraules dels projectes educatius i la quotidianitat**, i que cal anar interioritzant el valor del respecte des de les petites coses i respectar no solament les persones.

Es parla de la cultura d'escola i del lema, a vegades sentit, de "jo no entro a la família, però ells que no entrin a l'escola." Les professionals participants de la sobretaula comparteixen la dificultat de no jutjar els altres, d'escoltar i d'empatitzar quan hi ha aspectes de l'altre que no compatim, i evidencien els nombrosos judicis a les famílies que es fan a les reunions de cicle o als claustres; i com això es tradueix en les relacions. Es parla de la importància del llenguatge no verbal, que en general tenim poc present, tot i que sovint expressem més corporalment que amb la paraula.

La Rita explica que les mares participants tenen un interès comú que facilita la vinculació i la relació entre elles, cosa que genera espais de pau, i enllaça amb la pregunta: **podem tenir punts en comú famílies i educadores?** Respon ella mateixa que cal poder mirar l'altre amb bons ulls, veure-li coses positives, i convida les educadores a demanar ajuda explícita a altres professionals quan en tinguin la necessitat. Des de la rotllana de participants apareix la dificultat de poder-nos-en mantenir al marge, sense sentir-nos atacades, sense prendre'ns les coses tant en primera persona, sense prejudicis...

La Rita explica que un dels avantatges del funcionament dels espais familiars és que les educadores tenen molt **temps per conèixer** les famílies i poder

anar esborrant prejudicis, fins i tot entre famílies. Es planteja la importància i la riquesa de conèixer diferents cultures i models de criança. Una de les participats a la sobretaula qüestiona: *per arribar a no jutjar és necessari tenir informació?* No necessàriament hem de tenir la informació, el que necessitem és una **mirada neta**, a la qual cosa es respon que sense haver de conèixer tant hem de poder respectar més i jutjar menys.

La conversa fa un gir i es planteja el fet que sovint les famílies es troben soles en la criança, i que cal respectar les famílies tot reconeixent la complexitat de criar. D'aquí la Rita assenyala la importància de **poder compartir amb l'equip** en la prèvia, el pregrup, i en el postgrup per ajudar-nos a veure què ens passa, com a grup i individualment. També comenta la gran influència que té el nostre estat personal en la feina, i torna a aparèixer la importància de tenir un espai de treball personal professional també fora de la feina. De fet, a l'escola, on només ens arriba l'infant, caldria que poguéssim acollir-hi tota la família.

En la conversa, la Rita indica que cal diferenciar jutjar de reflexionar, ja que tenir una opinió sobre una pràctica educativa no implica que estiguem fent judicis de valors sobre els altres. Els professionals **tenim uns criteris pedagògics, un model, que hem de poder mostrar i ajudar a comprendre** a les famílies. L'escola ha de pensar molt bé la línia pedagògica i fer un plantejament de com transmetre-la a les famílies.

El grup es planteja: com transmetem un consell perquè canviïn alguna cosa, però alhora respectant la seva pràctica educativa? Es poden abordar els conflictes amb respecte? La Rita expressa que les famílies que segueixen la mateixa línia pedagògica de l'escola on van els seus fills són ben vistes i que, en canvi, es menystenen les que actuen diferent. Ella pensa que tot això són pugnes de poder culturals, al cap i a la fi. Els comentaris entre companys en espais informals són, algunes vegades, extremadament irrespectuosos amb les famílies. Però els infants són altament sensibles a tot això, perquè es percep encara que no es digui. Tornant a parlar del llenguatge, es recalca la importància de la prosòdia, del com es diu, més que del que es diu.

La Rita planteja que hi ha maneres i maneres d'acostar-nos a qui tenim al costat, i planteja que reflexionem sobre si pensem que totes les persones són vàlides, competents. Indica que **l'actitud del professional és molt important**, i que ha de saber primer de tot acollir: acollir tota la globalitat de cada família, tenir escolta activa i presència plena, ser sensible al que emergeix del grup, accessible, adaptable, flexible... Torna a aparèixer en la conversa la dificultat per cuidar-nos a nosaltres mateixos, i la Rita diu que, per exemple, al seu

equip fan cinc minuts de meditació abans d'iniciar el treball. També assenyalava que **moltes vegades es fan formacions que queden al calaix, i no es fa supervisió de la mateixa tasca de l'equip.**

La Rita planteja que cal valorar la singularitat de cada escola, i des d'aquí replantejar com transmetem el funcionament i els límits de l'escola perquè les famílies puguin respectar-ho. En aquest sentit, la Rita planteja que potser les escoles haurien de donar explicacions a les famílies sobre les normes que com a institució imposen. Ho acompanya amb algunes preguntes: podem respectar la diversitat de les famílies sense afectar l'organització escolar? En les entrades a l'escola deixes les famílies al carrer o poden estar-se a l'aula? També apunta que **hem de buscar el punt en comú amb les famílies**, allò tan preuat, i alhora tenir clar el límit entre l'escola i la família, per no perdre la centralitat, perquè sinó passem a la falta de respecte a la mateixa escola com a institució.

Cada família és una singularitat, la diversitat en minúscules.

5.E- Sobretaula amb Carme Cols i Pitu Fernández: "El respecte per la natura: fascinació i contradiccions"

Relators: Carol Palacios i Gabriel Lemkow, de l'equip d'Infantil 0-6 de l'ICE de la UAB

A l'inici de la sessió de sobretaula, Carme Cols i Pitu Fernández ens apropem a la realitat natural mostrant-nos l'espai exterior com a font de recursos educatius i emocionals. Mitjançant un seguit d'imatges i reflexions va quedant palès que l'apropament a la realitat natural té un potencial importantíssim per despertar l'interès i la curiositat dels infants cap al món que els envolta i cap a les accions de descoberta que s'hi poden dur a terme:

Imatges d'infants investigant l'entorn natural, plantes, arbres, fulles. Imatges de mestres aprenent en comunitat i fomentant l'observació dels mateixos

infants. Imatges de fenòmens naturals fascinants com els colors de les flors i dels fruits, les formes dels núvols o les gotes de pluja que llisquen sobre la superfície d'un vidre de la finestra. Totes aquestes imatges desperten les ganes de redescobrir la natura i ens impulsen a veure que també fora de l'aula tenim un munt de recursos per ajudar a aprendre, descobrir i compartir. Són imatges que serveixen a Carme Cols i Pitu Fernández per mostrar com, a través de la natura, es pot plantejar un aprenentatge globalitzat i les diferents àrees i els diferents llenguatges poden convergir en un interès comú: comprendre els fenòmens de l'entorn natural. A través del contacte amb les realitats naturals es pot fer art, es pot fer ciència, es pot apropar els infants al món de la cultura...

Però la natura no obre possibilitats i impulsa accions immediates respecte dels fenòmens que s'estudien a l'exterior únicament als infants. També obre tot un camp de possibilitats relacionals amb les famílies i amb altres actors socials de l'entorn rural o urbà. Es pot investigar en col·laboració, indagant sobre l'hort amb l'ajut dels pares, dels avis o d'altres experts.

Finalment, se'ns planteja la necessitat d'obrir els espais exteriors i interiors de les escoles a aquests fenòmens i realitats naturals. Tots això és possible gràcies a l'esforç i la motivació dels mestres, ells ho fan viable, gràcies a ells es pot implementar a les seves escoles.

A la sobretaula Carme Cols i Pitu Fernández també posen de relleu tot un seguit de contradiccions que cal tenir en compte abans d'implementar canvis a l'escola que impliquin l'apropament de l'escola a la realitat natural.

Aquestes contradiccions posen en evidència un seguit de prejudicis o creences que sovint mestres i educadors tenen sobre la natura. Cal fer un esforç i analitzar les pràctiques educatives. Per millorar la pràctica educativa cal plantejar-se interrogants com ara:

- *L'hort es un espai per produir o per investigar?*
- *L'herba és un element natural amb el contacte de la qual es pot gaudir o és només per fer bonic?*
- *Volem viure una natura idíl·lica des de les vivències dins dels espais tancats?*
- *Planifiquem l'espai exterior pensant en les estructures artificials o en la natura?*
- *La natura és viscuda només teòricament, com una assignatura que es treballa en un temps determinat desvinculada de la realitat immediata de l'escola?*

Durant l'estona de debat amb el públic es reflexiona conjuntament sobre el problema de l'homologació dels materials i com alguns d'aquests problemes es poden superar treballant a partir de la idea de "jardí", en què aquest tema sovint no es planteja de la mateixa manera. També es proposen maneres de facilitar la col·laboració de les administracions mitjançant la coimplicació dels mateixos ajuntaments, tot respectant alhora els actors que no hagin pogut participar amb el mateix nivell o grau d'implicació en el projecte d'espais exteriors del centre.

Un altre aspecte que es posa de relleu és la importància de no voler córrer massa a l'hora d'enjardinar un espai, donat que abans cal tenir en compte un aspecte tan important com és el manteniment de l'espai exterior natural. Es disposa de prou recursos? S'ha pensat prou en la implicació dels agents educatius i de l'entorn en aquest manteniment? Cal fer, doncs, només allò que es vegi clar que es pot dur a terme de manera organitzada i amb sentit.

Finalment, el públic posa èmfasi també en la idea que el treball amb l'entorn natural més immediat (per exemple, el manteniment del pati) pot comptar amb la col·laboració i la complicitat d'altres agents o col·lectius socials que necessiten aquest contacte amb les realitats naturals i amb infants com a pràctica terapèutica. Es planteja, doncs, la possibilitat que llars d'avis i altres col·lectius puguin ajudar a revitalitzar l'espai exterior de les escoles i alhora gaudir de les possibilitats que ofereix des del punt de vista emocional i cognitiu, tal com s'ha anat plantejant al llarg d'aquesta sessió.

5.F- Sobretaula amb Teresa Godall: "El respecte a la quotidianitat dels infants"

Relatores: Montserrat Anton i Ariadna Soto, de l'equip d'Infantil 0-6 de l'ICE de la UAB

Teresa Godall ens proposa una reflexió sobre el respecte a la quotidianitat dels infants a través d'una mirada afinada i observadora.

Mestra d'educació infantil i d'educació física i doctora en Pedagogia, la nostra convidada a l'espai de sobretaula es va especialitzar en el desenvolupament motor. També es professora a la Universitat de Barcelona i directora del màster d'Educació i Salut en la Vida Quotidiana.

Entre d'altres activitats, ha assessorat i format diverses escoles en l'etapa d'educació infantil. A més, és presidenta de l'Associació Pikler Hengstenberg a Catalunya.

Com a introducció i per iniciar l'espai de sobretaula, ens proposa la visualització d'un cas específic.

En el vídeo, Teresa ens mostra un infant que no ha adquirit les fases de desenvolupament motor "típiques" de la seva edat. No giravolta, no s'arrossega ni gateja ni, per suposat, camina. Teresa ens explica que no s'ha respectat el temps per assolir etapes i s'han forçat posicions, com la d'estar assegut, que no li han permès moure's lliurement, sense la dependència d'un adult.

Posteriorment, ens convida a debatre sobre aquest fet, i explica quina solució va aportar per resoldre la situació. Aquí es on fa ressaltar la importància de respectar el temps de desenvolupament a través de la vida quotidiana de l'infant.

Per poder respectar aquesta quotidianitat, Teresa destaca les següents màximes:

- Adquirir una mirada observadora que detecti les necessitats dels infants en cada moment.
- Evitar els actes de fe, ja que en l'educació infantil es tendeix a pensar que cal creure per poder-ho veure, i sota aquesta mirada sovint es creen els prejudicis.
- Assumir responsabilitat com a professionals vers els actes cap a l'infant, tenir sensibilitat per entendre cadascú i posseir una bona base de coneixements que ens permeti veure on abans no es veia, en lloc de creure per poder-ho veure.
- Conèixer el respecte, reconèixer-lo i observar-lo.

Segons aquestes màximes, hi ha d'haver un respecte cap a l'essència del desenvolupament de l'infant i, dins d'aquest desenvolupament, adquireix una importància molt gran el desenvolupament psicomotor.

Teresa defineix que és en la quotidianitat de l'infant que es va desplegant el

seu desenvolupament, en el qual el moviment i la motricitat constitueixen una font d'aprenentatges molt important. És aquí on hem d'incidir.

QUOTIDIANITAT – DESENVOLUPAMENT - MOVIMENT - RESPECTE

Durant l'espai de sobretaula, les persones que hi assisteixen observen i escolten la ponent amb molt de silenci i curiositat. Dialoguen sobre respectar el moviment, el temps i tot allò que un infant necessita per expressar les seves capacitats i les seves inquietuds.

La conversa, guiada sempre per la Teresa en forma de pregunta-resposta, s'endinsa en el món de la motricitat i el seu potencial d'expressió. Per exemple, un infant que es mou molt, requereix més espais per explorar, mentre que un infant que necessita més temps reclama més paciència.

Les màximes esmentades abans ressegueixen i la Teresa ens recorda com es d'important guardar una estona exclusivament per observar, ja que així veiem en quin punt evolutiu es troba l'infant.

Altres punts de debat que emergeixen són l'autonomia que permet fer i el contacte. La Teresa recorda la importància de la complicitat perquè l'infant se senti segur amb l'entorn. Ella creu que cal fomentar la creació d'aquests petits espais d'intimitat entre l'adult i l'infant.

Apareix també una altra màxima: només hi ha respecte quan hi ha coneixement i el coneixement es dona quan hi ha intimitat. Les paraules de la Teresa agafen forma quan defineix la quotidianitat i l'enllaça amb la motricitat, el coneixement, la intimitat, la mirada atenta i observadora de l'adult, l'ofertament dels temps necessaris.

El punt àlgid de la sobretaula arriba quan el debat profunditza sobre el paper de l'adult, no només emfasitzant la mirada observadora. Es comença a definir com un professional que ha de respectar la quotidianitat.

Com ha dit des del principi, una part fonamental es donar temps i oferir espais adequats perquè l'infant es desenvolupi de forma digna i equilibrada. Per això, cal mirar, observar i conèixer l'infant.

En aquest punt de la conversa apareix el paper el llenguatge oral i el qüestionament sobre la manera com parlem als infants en el dia a dia, i no només a través del llenguatge verbal, sinó també a través del llenguatge no verbal. Per poder expressar-nos de forma adequada hem d'estar "nets per

dins", diu la Teresa. I és que per poder respectar l'infant ens hem de centrar en com viu el professional la relació educativa.

Per tancar la conversa sobre el paper de l'educador es debat conjuntament quina cultura sobre la infància és la imperant, com el compromís i el respecte cap a la infància també tenen a veure amb l'estètica de l'aprenentatge i quines experiències perceptives oferim als infants.

El resum, en aquest diàleg hem après que el RESPECTE A LA QUOTIDIANITAT DE L'INFANT es retroalimenta amb:

- Espais de relació íntima
- Netedat i sinceritat entre el llenguatge verbal i el llenguatge no verbal
- Visió de cultura d'infància
- La nostra vivència de la relació educativa.

Per últim, i per tancar la sobretaula, la Teresa aporta un punt per englobar i relacionar el sistema professional-escola-infant-famílies. Recalca que s'ha compartir tot allò que aprenem amb les famílies, ja que, per poder respectar, hem de compartir els nostres coneixements amb elles, igual que elles comparteixen el seu saber sobre el seu fill o filla amb nosaltres. Només així, el respecte a la vida quotidiana de l'infant serà real i sincer.

5.G- Sobretaula amb Joan Domènech: "Què vol dir respectar els temps dels infants? Significats i praxis"

Relatores: Agnès Barba i Jenny Silvente, de l'equip d'Infantil 0-6 de l'ICE de la UAB

A la conversa de sobretaula amb en Joan Domènech, la primera de les idees que emergeix és la noció del temps. La reflexió sorgeix quan el temps escolar se separa del temps no escolar. Es planteja la mirada sobre el temps des de dos punts de vista:

1. **Model d'aprenentatge:** l'objectiu és que els infants aprenguin coses.

2. **La persona:** efecte mirall, el temps dels adults. Respectar el temps de l'infant ha de portar a reflexionar sobre quin model d'aprenentatge tenim i com l'infant és present a l'escola, és a dir, quin estatus té a la institució que ocupa molt de temps de la seva vida.

Respectar l'infant i el seu temps és respectar una persona i el seu procés d'aprenentatge.

El temps cronològic té un component més qualitatiu i subjectiu; és aquell que ens provoca tensions, conflictes, etc. que cal resoldre.

Com es desenvolupa a les escoles tot això?

Hi ha certes qüestions que cal plantejar-se. La primera és considerar que en el procés d'aprenentatge hi ha diferents tipus de temps, però l'escola s'ha centrat en un temps que és el de les activitats. A les escoles més actives hi ha un component positiu, i és que no hi ha una acció en una direcció, sinó accions en múltiples direccions. Una segona qüestió és quin tipus de temps i a què el dediquem a l'escola. El dediquem a produir? Un exemple d'això podria fer referència a expressions del tipus: avui no hem fet res, hem estat xerrant... A l'escola ordinària cada vegada es fan més coses perquè s'ha de produir més. I per a aprendre es necessita fer, però també tres tipus de temps: un temps per conversar, un temps per aplicar allò que se sap i un temps per badar.

Amb la conversa es posa sobre la taula que allò que es pensa es pot contrastar amb allò que pensen els altres, hi ha una consciència de la dificultat de canviar de pensament... Aquest temps porta un nucli d'aprenentatge molt complet. El diàleg és un concepte clau per aprendre perquè implica ser capaç d'argumentar, de contrastar, etc.

El temps per aplicar allò que se sap és un temps per explicar i comunicar què s'ha fet. No es tracta de conversar, sinó d'explicar allò que s'ha après i com poder aplicar aquells aprenentatges en altres situacions. Es tracta d'un temps molt familiar que permet veure la vinculació dels aprenentatges amb la realitat. Temps que es pot complicar molt, que es pot desenvolupar de forma molt complexa.

El temps de badar és el del silenci, del joc... no hi ha res programat per fer. Els infants s'abstrauen d'allò on són, jugant, o s'hi estan sense fer res. Es tracta

d'un temps per a l'avorriment. Si no tenim en compte aquest temps, no se sap si es respecten els temps que es necessiten per aprendre.

Respectem algú quan li deixem el temps necessari per aprendre.

La metàfora dels déus Cronos i Kairós ajuda a comprendre el temps que duren les coses i el temps que requereix una situació perquè es doni, perquè una cosa pugui ser.

A partir d'aquesta narració sorgeixen preguntes, que conviden a la reflexió i al diàleg:

- Donem a tots els infants el temps que necessiten en cada moment per al seu aprenentatge?

Si en el procés d'aprenentatge jo crec que és important qualsevol dels temps, quin pes té cadascun d'aquests temps? Som capaços de tancar i obrir les activitats amb el temps suficient? Potser es té més present el temps inicial, però sovint no es té present la necessitat de deixar temps per recollir, recuperar i tancar un activitat. Si no es destina temps al tancament, no es dona sentit al que s'ha fet. Cal equilibrar els temps en funció dels processos educatius. Per aprendre no cal estar fent tota l'estona.

- Quin equilibri hi ha entre els diversos temps?

Els infants només aprenen per ells mateixos, però no aprenen sols. El que es fa a l'aula va en la línia de dir, ensenyar el que cal aprendre; ens trobarem amb una realitat diversa. Aprenen per si sols, perquè ells volen, però ho fan en un context social. Respectarem el seu temps d'aprenentatge si ho tenim en compte. Cada infant aprèn com pot, com sap, de forma individual, però en un context social.

Aprenem de forma global. Si hem de respectar el temps del seu procés d'aprenentatge, cal tenir en compte que tots els àmbits estan relacionats. Estudis de neurociència actuals investiguen la relació directa entre la motricitat fina i l'adquisició del llenguatge. Emmi Pikler estableix una relació entre l'evolució motriu i l'evolució cognitiva. El temps de l'aprenentatge no és parcial, per àrees, sinó que tot està interrelacionat i aprenem de forma global, establint més interconnexions de les que ens pensàvem. Tot el desenvolupament motor es relaciona amb la capacitat de relació que té el cervell. Pikler deia que quan un infant es deixa alguna fase en el procés motor (se la salta) hi ha un risc d'accident, però no motor, sinó cognitiu.

- Hi ha riscos d'accident en els processos dels infants per no respectar el temps?

Els resultats en un procés orgànic com l'educació no es poden programar ni planificar, perquè hi ha un element d'imprevisibilitat. El risc d'accident està present sempre que hi ha un trencament en els aprenentatges.

Per exemple, si dediquem molt de temps a conèixer l'algoritme de la multiplicació, però no se n'ha entès el perquè, hi ha un risc d'accident. No es pot pensar en situacions sense que hi hagi accidents, perquè els accidents també permeten l'aprenentatge. Citant Kant, es pot dir que l'educació és allò que ens ajuda a ser més lliures, capaços de pensar per nosaltres mateixos. No és perdre el temps aturar-se i fer passes enrere. No ha de fer por tirar enrere en cap àmbit.

En el respecte al temps cal tenir en compte el factor emocional. Es pot aprendre amb alegria, però també amb por o amb qualsevol altra emoció. La clau és vincular emocions agradables als aprenentatges que es fan. Fent això es vinculen molt més les connexions cerebrals. Quan es vinculen aprenentatges amb situacions desagradables i sense emoció, no hi ha aprenentatge. Per tant, cal parlar també d'un respecte a la part emocional.

És important, a més, el paper que hi tenen l'adult i els altres infants. Quan es rep reconeixement, s'entén la importància de l'aprenentatge que s'ha fet.

Dewey deia que el procés d'aprenentatge es basa en l'experiència, però perquè sigui positiu cal obrir la porta a noves experiències. Però algunes experiències generen portes que es tanquen, perquè es vinculen amb emocions desagradables.

5.H- Sobretaula amb Natxo Tarrés: "El respecte a la llibertat d'escollir i altres iniciatives educatives"

Relatora: Sílvia Palou, de l'equip d'Educació Infantil 0-6 de l'ICE de la UAB

Les aportacions que ha fet Nacho Tarrés han ajudat a crear el clima d'una conversa que ha resultat rica i participada.

Ell ha compartit amb els assistents les seves experiències personals i familiars, bàsicament lligades a la seva infància a l'escola, i actuals, com a pare. L'explicació d'aquestes experiències ha fet emergir temes, en alguns moments controvertits, sobre el debat entre escola pública i privada, sobre com canviar el sistema, si des de dins o des de fora, sobre l'educació com a transformació social, sobre educació i ecologia...

La mirada del Nacho parteix d'un paradigma en el qual:

- L'educació ha de ser respectuosa, i apoderar les persones.
- La diversitat és un regal a potenciar i a reconèixer.
- L'acompanyament dels adults s'ha de basar a romandre al costat o al darrere i no al davant.
- La xarxa social i cultural es constitueix en un context privilegiat per viure espais comunitaris.
- L'espai natural hi sigui present, s'estigui connectat amb la natura, amb ambients preparats.
- Es reconegui el motor de l'educació com a transformació social i en què les famílies formen part de l'educació dels infants.
- Es respectin les minories.
- Els adults aprenem i reaprenem amb els infants cada dia.
- Es té una mirada holística: cada persona té espai i temps suficients per créixer en la seva globalitat, al seu ritme i amb la seva coherència.

I per poder anar creant i vivint aquesta transformació educativa i escolar, si no és possible fer-ho des d'un marc públic, es pot fer des de la iniciativa privada (és lícit fer-ho des de fora). Diu Nacho que necessitem referents útils, eficaços, d'èxit, que facin de fars per veure que és possible. Aquest punt ens va portar a analitzar els pros i els contres de la seva posició.

Ell defensa que és necessari que es puguin fer experiències amb aquestes bases educatives i proposa que, si l'Administració no les accepta encara, és lícit que es puguin fer de forma privada, sense deixar de seguir demanant que es reconeguin.

I en aquest moment ell i altres famílies porten els seus fills a una escola petita de la comarca del Bages, en un marc rural i en ecoxarxa, amb un hort comunitari, on les famílies aporten estructura, economia, neteja i l'acompanyament dels acompanyants. Estem en un moment de fer, cadascú des del seu lloc, sacsejades per tal de despertar els que encara no ho estan, i buscar espais per créixer.

Capítol 6. Celebració del 25è aniversari

Les dates d'aquestes jornades han coincidit amb la celebració dels 25 anys de l'equip 0-6 d'Infantil de l'ICE de la UAB. Per commemorar aquest esdeveniment, a més de convidar a la inauguració de les jornades membres que havien participat anteriorment en l'equip, s'ha ofert per a tots els assistents i de sorpresa un concert molt emotiu a càrrec de joves estudiants de **Simbiosi**, una orquestra jove de l'escola municipal de música de Sant Andreu.

ESCOLA
MUNICIPAL
MUSICA
SANT ANDREU
Mestre Pich Santasusana

A continuació, es detallen tant els participants com el repertori de peces que han ofert en la seva actuació. Posteriorment, un pastís commemoratiu ha servit per tancar els actes d'aquesta celebració.

Músics de l'orquestra Simbiosi

Guitarres: Laura Altamirano, Daniel Amirian, Alba Calvo, Jordi Cantero, Paula García, Sara Larios, Sergi Marco, Eloi Martín, Biel Moliné, Gerard Morató, Lucía Navarro, Xavier Ruiz, Nais Santapau, Laia Solé i Jordi Villacrés

Flutes de bec: Gina Ainsa, Ainhoa Fernández, Roger Marín, Anna Palacios, Sara Puig, Núria Ruiz, Clara Sánchez i Clara Vilarinyo

Percussions: Paula Ruiz i Maria Teixidor

Eulàlia Valls, professora de flauta

Francesc Ballart, professor de guitarra

Repertori

FOGGY DEW, popular irlandesa

CUMBANCHERO, Rafael Hernández

WHAT'D I SAY, Ray Charles

TEQUILA, The Champs

Moment de la celebració del 25è aniversari

Capítol 7. Acte de Cloenda

Com a acte de tancament de les XIII Jornades, la ballarina Montse Roig ha fet gaudir tots els assistents amb l'espectacle de dansa *Teva Meva*.

